

Miroslav Dědič jako významná osobnost sociální pedagogiky

Alica Václavková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alica Václavková**
Osobní číslo: **H11586**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Miroslav Dědič jako významná osobnost sociální pedagogiky**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury k sociálně pedagogickému profilu Miroslava Dědiče.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti života a díla Miroslava Dědiče.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu metodou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Teórie sociálnej pedagogiky: edukačné, sociálne a komunikačné aspekty. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť Slovenskej akadémie vied, 2011. ISBN 978-80-970675-0-2.

BALVÍN, Jaroslav. Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka. Praha: Radix, 2008. ISBN 978-80-86031-83-5.

DĚDIČ, Miroslav. Než roztály ledy = Bevor das Eis auftaute. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002. ISBN 80-239-2720-5.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

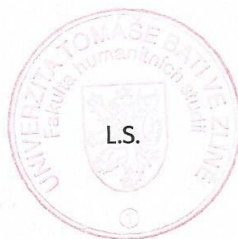
27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 10. 4. 2014 .....

Kalder
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá výjimečnou osobností sociální pedagogiky, která velkou část svého života věnovala praktické i teoretické činnosti zaměřené na problematiku národnostních menšin (slovenské, německé), zejména ale na edukaci romského etnika. Sociální pedagog Miroslav Dědič je spjat s historicky první internátní školou pro romské děti na našem území. Práce je členěna do dvou základních celků. Teoretická část je zaměřena na stručnou historii sociální pedagogiky a její charakteristiku, zastavíme se u pojmu sociální pedagog a jeho ukotvení jako profese. Dále je věnována pozornost charakteristice multikulturalismu, filantropie, edukace romského etnika a především životu a dílu zvoleného sociálního pedagoga. Praktická část je pojata jako kvalitativní výzkum na základě osobního rozhovoru s touto osobností. Cílem této práce je zmapování profesního vývoje tohoto sociálního pedagoga a vyzdvižení jeho nezastupitelného významu pro sociální pedagogiku v České republice.

Klíčová slova: sociální pedagogika, sociální pedagog, multikulturalismus, edukace romského etnika, filantropie

ABSTRACT

The bachelor thesis discusses an exceptional personage well known in the field of social pedagogy. This person dedicated most of its professional life to the practical and theoretical work with a focus on issues linked to the ethnic minorities (Slovak, German), particularly with a focus on education of Roma ethnic. The social educator Miroslav Dědič is associated with the historically first boarding school established for Roma children in the Czech Republic. His work is divided into two complex categories. The theoretical part focuses on a brief history of social pedagogy and its characteristics. The thesis highlights the term „social pedagogue“ and its foundation as a profession. Further, the attention is paid to the characteristics of multiculturalism, philanthropy, education of Roma and especially the life and work of the selected social pedagogue. The practical part is designed as a qualitative research based on a personal interview with this person. The aim of this

thesis is to explore the professional development of the educator and to highlight its unique importance for social pedagogy in the Czech Republic.

Keywords: social pedagogy, social pedagogue, multiculturalism, education of Roma ethnicity, philanthropy

Děkuji doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi za odborné vedení, cenné rady a pomoc při vypracování bakalářské práce. Můj velký dík patří také PhDr. Miroslavu Dědičovi za vlídné přijetí, strávený čas a poskytnutí rozhovorů.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
1.1 O POUŽÍVANÉ LITERATUŘE.....	13
1.2 VYBRANÉ OSOBNOSTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	15
1.3 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	17
2 OSOBNOST SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY MIROSLAV DĚDIČ.....	20
2.1 ŽIVOTOPIS	20
2.2 DÍLO.....	23
2.3 OSOBNOST M. DĚDIČE JAKO VÝCHODISKO JEHO PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI	24
3 KONKRÉTNÍ PEDAGOGICKÁ ČINNOST M. DĚDIČE.....	26
3.1 HLEDISKO PEDAGOGICKÉ	27
3.2 HLEDISKO FILOZOFICKÉ	29
3.3 HLEDISKO ETICKÉ	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	32
4.1 CÍLE VÝZKUMU	32
4.2 METODY VÝZKUMU A SBĚR DAT.....	32
4.3 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	33
5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROCESU	34
5.1 CHARAKTERISTIKA MÍSTA VÝZKUMU	34
5.2 PROCEDURA SBĚRU DAT A ZPRACOVÁNÍ DAT	34
5.3 INTERPRETACE A ANALÝZA DAT.....	36
6 SHRNUÍ VÝZKUMU	52
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

ÚVOD

Současná doba je charakteristická svým alarmujícím nárůstem konfliktů mezi českou majoritní společností a romskou minoritou. Ačkoli Romové patří mezi nejsilnější etnickou menšinu u nás, množství projevů rasové nesnášenlivosti a diskriminace ukazuje, že jsme se zatím stále nenaučili spolu žít a respektovat jeden druhého. České školství dlouhou dobu nevěnovalo téměř žádnou pozornost multikulturní výchově. První změny se začínají objevovat až po pádu komunistického režimu v tehdejší Československé socialistické republice. Primárním úkolem naší společnosti v této problematice tak stále zůstává kladení většího důrazu na multikulturní výchovu ve školství. Vzhledem k tomu, že množství negativních zpráv týkajících se rasových projevů ve sdělovacích prostředcích stále převládá, široká veřejnost tak nemá možnost seznámit se i s pozitivními počiny.

Téma této bakalářské práce „Miroslav Dědič jako významná osobnost sociální pedagogiky“ je zvoleno s cílem oživit a vyzdvihnout význam a důležitost životního díla v oblasti multikulturalismu zmiňovaného sociálního pedagoga. Jeho humanismus, nezištná a zapálená praktická činnost s romskými dětmi by mohla být v mnohém poučná a inspirativní i pro současné a budoucí sociální pedagogy.

Teoretická část je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se věnuje stručné historii sociální pedagogiky jako vědního oboru, jsou zde vymezeny základní pojmy související s životem Miroslava Dědiče, mezi něž bezesporu patří sociální pedagogika, sociální pedagog, filantropie, multikulturalismus, edukace Romů. Budeme se zabývat nalezením souvislostí a společných znaků mezi vybranými osobnostmi sociální pedagogiky: Miroslav Dědič, Přemysl Pitter, Johann Heinrich Pestalozzi, Anton Semjonovič Makarenko. Druhá a třetí kapitola se již soustředí na samotnou osobnost Miroslava Dědiče, jeho život, literární dílo a rozbor konkrétní pedagogické činnosti z hlediska pedagogického, filozofického a etického.

Empirická část je rovněž členěna na tři hlavní celky. Úvodní kapitola vymezuje metodologii výzkumu, kterou tvoří kvalitativní výzkum, jeho cíle a metody. Druhá část se věnuje samotné charakteristice výzkumu, který je proveden formou rozhovorů s PhDr. Miroslavem Dědičem a závěrečnou část tvoří kapitola, jež výzkumnou část shrnuje.

Motto:

*Každá obětavost,
každé sebeodříkání z lásky,
každý účinný soucit,
každá nezištnost se jeví jako oběť,
okrádání sebe sama,
a přece právě toto znamená zrání a růst,
a to je přece jediná cesta vpřed a vzhůru.*

Hermann Hesse

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

*Každý jednotlivec musí jednat tak,
jako by na něm závisela celá budoucnost.*

Joseph Weizenbaum

V přípravné fázi je kladen důraz na zmapování a výběr vhodné literatury, jenž se vztahuje k danému tématu této bakalářské práce. Osobnost sociální pedagogiky PhDr. Miroslav Dědič je svými životními počiny spjat mimo jiné i s multikulturalismem a edukací romského etnika. Pozornost je proto věnována širšímu výběru odpovídající literatury. Sociální pedagogice jako vědnímu oboru se v našich zemích věnuje již poměrně značná část autorů. Ze současných autorů můžeme například jmenovat *Jana Průchu, Milana Přadku, Miroslava Procházku, Blahoslava Krause, Zlaticu Bakošovou, Lenku Gulovou, Štefana Chudého, Jolanu Hroncovou, Ingrid Emmerovou, Oto Baláže*.

Publikace zaměřené na problematiku multikulturalismu zaznamenáváme od autorů: *Jan Průcha, Jaroslav Balvín, Blanka Tollarová, Lenka Gulová, Jakub Hladík, Dana Švingalová, Eva Cílková, Tatjana Šišková, Libor Prudký, Jan Brouzek*.

Ze zahraničních sociálních pedagogů můžeme uvést například některé polské sociální pedagogy: *S. Kawula, M. Kowalski, M. Winiarski, W. Ciczowski, M. Cichosz, A. R. Winnicki*. Polská sociální pedagogika je nám blízká nejen z geografického hlediska, ale také společnou historií a v neposlední řadě i úzkou spoluprací s českými a slovenskými kolegy. Dokumentují to společné konference, společně vydané publikace jako například spolupráce *Jolany Hroncové a Marka Walancika* a jejich knihu vydanou na Slovensku pod názvem *Vybrané problémy slovenskej a polskej sociálnej pedagogiky. História – súčasnosť – perspektivy*.

Vyčerpávající seznam jmen není pro tuto práci podstatný, jedná se nám spíše o demonstrativní ukázkou skutečnosti, že sociální pedagogika je rychle se rozvíjejícím vědním oborem se širokou základnou odborníků, pedagogů, vědců.

Teoretická východiska tak můžeme nalézt v odborných článcích, v odborných časopisech, v publikacích, v učebnicích, ve sbornících z různých konferencí sociálních pedagogů, z publikovaných výzkumů. A to vše samozřejmě v mezinárodním měřítku. Ty

jsou pak zdrojem informací nejen pro vědce, pedagogy, ale i studenty sociální pedagogiky, andragogiky a ostatním lidem z oborů, jež se řadí k pomáhajícím profesím.

1.1 O používané literatuře

Domácí literatura

Ucelený pohled na sociální pedagogiku přináší kniha s prostým názvem *Sociální pedagogika* od Miroslava Procházky, která podává komplexně zpracované historické kořeny sociální pedagogiky. Zdůrazňuje ale také vztah výchovy a prostředí jako důležitou oblast zájmu sociální pedagogiky. Zabývá se úlohou rodiny, školním prostředím a patologickými jevy, které se v něm objevují, vymezuje kompetence sociálního pedagoga. Miroslav Procházka působí jako vedoucí Oddělení pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. (Procházka, 2012)

Další knihou je *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* od Jana Průchy, což je publikace s velice výstižným názvem. V této sympatické knížce nalezneme vymezení základních pojmů pro rychlou orientaci v oblasti multikulturní výchovy. Velmi zajímavé jsou zejména kapitoly popisující praxi multikulturní výchovy ve vybraných zemích světa. (Průcha, 2006) Prof. PhDr. Jan Průcha, DrSc. se habilitoval na Karlově univerzitě v r. 1992 pro obor pedagogika. Ve své odborné činnosti se věnuje tématům vzdělávání a školství, teorii pedagogiky a pedagogického výzkumu. (Průcha, 2001)

Poněkud konkrétnější publikací z multikulturní výchovy se zaměřením na romské děti je kniha *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka* od docenta Jaroslava Balvína. Doc. PhDr. Jaroslav Balvín, CSc. Působil do nedávné doby jako ředitel Ústavu romologických študií Fakulty sociálních věd a zdravotnictva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogicky i odborně se celoživotně věnuje otázkám multikulturní výchovy a národnostních menšin, zejména výchově a vzdělávání romských žáků. (Balvín, 2008) V současné době působí na univerzitách ve Zlíně a v Olomouci.

Ze slovenské literatury můžeme vyzdvihnout knihu *Teórie sociálnej pedagogiky, Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty* od Zlaticy Bakošové a kol. Doc. PhDr. Zlatica Bakošová je vysokoškolská pedagožka, specializuje se na sociální pedagogiku, komunikaci, odborné praxe v sociálních a výchovně-vzdělávacích zařízeních. V letech 1987 - 2009 působila na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě na pozici

garanta studijní specializace Sociální pedagogiky. (Bakošová a kol., 2011, s. 156) Od r. 2003 je předsedkyní Sekce sociální pedagogiky Slovenské pedagogické společnosti Slovenské akademie věd. Spolupracuje se sociálními pedagogy vysokých škol SR, ČR a Polska. Od r. 2009 působila na Institutu mezioborových studií v Brně, potom na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. (Bakošová a kol., 2011, s. 157) V současné době působí také opět i na Univerzitě Komenského v Bratislavě.

Zahraniční literatura

V úvodní části jsme uvedli pro svou blízkost polské sociální pedagogy, velmi zajímavý je ale exkurz do sociální pedagogiky ze zámoří. Konkrétně útlá publikace od amerických pedagogů G. D. Fenstermachera a J. F. Soltise překvapí zajímavým náhledem na vyučovací styly učitelů, které vhodně doplňují řadou odpovídajících příkladů. Publikace se snaží poukázat na skutečnost, jak se praxe a teorie vzájemně prolínají. Již v samotném úvodu knihy prezentují názor, který zasluhuje zamyšlení: *Jsme přesvědčeni, že jedním z největších problémů vzdělávání učitelů je, že klade příliš velký důraz na teoretické znalosti ve srovnání s rozvíjením jejich reflektivních a sebereflektivních dovedností.* (Fenstermacher, Soltis, 2008, s. 9)

Cizojazyčná literatura

Působivou cizojazyčnou knihou je dílo Miroslava Dědiče s názvem *Než roztály ledy-Bevor das Eis auftaute*. V této dvojjazyčné publikaci Miroslav Dědič líčí své učitelské působení v poválečném Krušnohoří. V době, kdy měli všichni zúčastnění ve svém nitru stále živé hrůzné vzpomínky z války, bylo pro mladého začínajícího učitele Miroslava Dědiče o to složitější nalézt cestu k dětem ve své třídě, neboť to byly převážně německé děti. Ke sblížení jim pomohly společné zážitky z výletů, kde měli možnost spolu více komunikovat a otevřít se mimo formální prostředí školy. Také připravená vystoupení pro rodiče měly pozitivní odezvu u dětí i jejich rodičů. Miroslav Dědič si dokázal podmanit za dobu svého působení nejen děti, ale i jejich rodiče. (Dědič, 2002)

1.2 Vybrané osobnosti sociální pedagogiky

Vybrané osobnosti sociální pedagogiky nejsou záměrně vybrány podle nějakého předem daného klíče, můžeme jen konstatovat, že jsou všichni výraznými osobnostmi sociální pedagogiky.

Miroslav Dědič, Přemysl Pitter, Johann Heinrich Pestalozzi, Anton Semjonovič Makarenko

V naší republice označuje jako dva velké sociální pedagogy 20. století Doc. Jaroslav Balvín právě PhDr. Miroslava Dědiče a Přemysla Pittra. Spojuje je humanismus Jednoty bratrské a pedagogické ideály J. A. Komenského. (Balvín a kol., 1999, s. 57-58)

P. Pitter (1895–1976) zachraňoval děti židovské, německé a věnoval se i dětem českým. V Praze vybudoval Milíčův dům, který poskytoval zázemí chudým a bezprizorním žižkovským dětem. Po 2. světové válce zachraňoval děti židovské z koncentračních táborů a děti německé z táborů pro odsun sudetských Němců. (Balvín a kol., 1999, s. 58)

M. Dědič za své učitelské praxe vyučoval děti české, slovenské, německé, maďarské, volyňské Čechy a romské děti.

Jedním ze zakladatelů moderní humanistické pedagogiky je švýcarský pokrokový pedagog Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827). Studoval teologii a právo, je o něm známo, že na svém soukromém statku v Neuhofu zřídil ústav pro výchovu chudých a osiřelých dětí. Výchova byla postavena na zapojení dětí do práce, jako tkaní látek a jejich prodej a nábožensko-mravní výchově. (Procházka, 2012) Pokud budeme hledat společné znaky u výše jmenovaných tří sociálních pedagogů, pak je to jistě humanismus a křesťanství.

Čtvrtá osobnost se od zbývajících pedagogů může na první pohled od výše zmiňovaných vymykát, neboť sovětský pedagog Anton Semjonovič Makarenko (1888-1939) byl velkým obdivovatelem a přívržencem marxismu-leninismu, ctil Stalina, měl obrovské vlastenecké cítění, které se odráželo ve všech jeho knihách. Cílem jeho výchovy bylo připravit své svěřence na život. Zastával také metodu bolševické kritiky a sebeúcty, což znamenalo říkat vždy pravdu, ale takovým způsobem, aby neurážela. (A. S. Makarenko, 1950)

Bez ohledu na politické smýšlení vidíme spojitost mezi všemi těmito osobnostmi především v jejich neochvějném zápalu pro věc, ohromném osobním nasazení, smyslu pro čest, pracovitost a zodpovědnost, lidskou důstojnost, obsáhlou publikační činnost, velké

charisma a umění získat si děti. Tyto sociální pedagogy také spojuje dokonalý soulad mezi mravní výchovou a pracovní činností.

Všechny tyto osobnosti pak spojuje **filantropie**. Vysvětlení tohoto pojmu se budeme věnovat později.

O vztahu tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika je stejně jako u jiných oborů pomáhajících profesí tvořena lidmi, kteří pomoc lidem ve ztížených životních podmínkách berou jako své životní poslání a snaží se život takovým lidem usnadnit a především zkvalitnit. Sociální pedagogika zasahuje do mnoha sfér lidského života, ať už jako prevence patologických jevů nebo jejich reedukace.

Velmi záslužné aktivity v oblasti multikulturní výchovy vyvíjí **Hnutí spolupracujících škol R**. Toto konkrétní sdružení je uvedeno záměrně, neboť členem je i Miroslav Dědič.

Hnutí spolupracujících škol R, zkráceně Hnutí R (anglicky Movement R), je občanské sdružení zabývající se propagací multikulturní a interkulturní výchovy ve školách s převahou romských žáků.

Ve Zprávě o situaci romské komunity v České republice a k současné situaci v romské komunitě, schválené vládou České republiky 29. října 1997, je uváděno mezi nejvýznamnějšími příklady nevládních aktivit v oblasti vzdělávání romských dětí i občanské sdružení Hnutí R. Hnutí R vzniklo 1. března 1992 z iniciativy Ústavu pro studium romské kultury Jana Evangelista Purkyně v Ústí nad Labem. Zakladatelem je doc. PhDr. Jiří Vomáčka, CSc. Od r. 1993 pokračuje v rozvoji činnosti hnutí doc. PhDr. Jaroslav Balvín, CSc. Z původních 16 severočeských škol se Hnutí R rozrostlo na současných 240 kolektivních a individuálních členů.

Základní metodou výměny zkušeností jsou setkávání členů a příznivců Hnutí R. Ze setkávání jsou vydávány sborníky a různé stati v odborných časopisech. Přednosti Hnutí R spočívají ve vytváření bezprostředních kontaktů s učiteli romských dětí, ve vyváženém začlenění romských a neromských odborníků v organizaci na seminářích, ve vyváženém podílu romských a neromských odborníků a učitelů na tvorbě publikací, sborníků, které slouží i širší veřejnosti k propagaci tolerance a multikulturního povědomí. (Balvín a kol., 1999, s. 103-105)

1.3 K teoretickým východiskům a základním pojmům

Vzhledem ke zvolenému tématu, které je věnováno osobnosti sociální pedagogiky Miroslava Dědiče, se tato práce opírá právě o teoretická východiska z vědního oboru sociální pedagogiky a základním pojmům z toho pramenících.

Sociální pedagogika a její historie

Sociální pedagogika je poměrně mladým vědním oborem, jenž se začíná rozvíjet v 19. a na počátku 20. století. Řadí se mezi interdisciplinární vědní obory a vychází z filozofie, sociologie, pedagogiky, teorie výchovy. Významným podnětem pro vznik sociální pedagogiky jako samostatné vědní disciplíny bylo vyčlenění sociologie jako samostatného vědního oboru. Sociální pedagogika čerpá poznatky ze sociologie a pedagogiky. Rozvíjí se dvěma směry: praktickým a teoretickým směrem. Prakticky orientovaná sociální pedagogika se vyznačuje samotnou praktickou činností pro druhé. Teoretický směr pak veškeré poznatky důkladně rozebírá a zpracovává. Za prvního sociálního pedagoga praktického proudu bývá označován myslitel, filantrop Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827). Prvním představitelem teoretického proudu je sociální pedagog Paul Natorp (1854-1924), jenž působil na univerzitě v německém Marburku. V českých zemích patřili k prvním učencům například Karel Jindřich Seibt (1735-1806), Bernard Bolzano (1781-1848), Gustav Adolf Lindner (1828-1887). V současné době pro svou propojenost s ostatními obory zatím neexistuje jednotný výklad pro tento vědní obor. (Procházka, 2012)

Profese sociálního pedagoga

Profese sociálního pedagoga se řadí mezi pomáhající profese. Stejně jako pro vědní obor sociální pedagogiku, také pro sociálního pedagoga neexistuje přesná definice. Jedna z definic popisuje sociálního pedagoga jako *specializovaného odborníka, vybaveného teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné, tedy výchovné působení na osoby a sociální skupiny*. (Kraus, 2008, s. 198 cit. podle Klíma, 1993) Kraus ještě upřesňuje toto pojetí: *jde o komplexní zabezpečování sociálně výchovné práce ve směru činností integračních (týká se osob, které potřebují odbornou pomoc, nachází se v ohrožení či v krizových životních situacích) a rozvojových (jedná se o zajištění optimálního rozvoje*

osobnosti ve směru zdravého životního způsobu, hodnotného naplňování volného času, což se týká vlastně celé populace, dětí a mládeže především). (Kraus, 2000, s. 74) Výstižnou definici uvádí také Bakošová: *Sociální pedagog je odborník v oblasti sociálně-výchovného působení, vzdělávání, prevýchovy, poradenstva, intervencí, prevence dětí, mládeže a dospělých, ale také v oblasti výskumu sociálních věd o výchově a vzdělávání.* (Bakošová a kol., 2011, s. 37) Profese sociálního pedagoga není v České republice doposud uzákoněna. Může být obsažena v profesi **sociální pracovník** (vymezeno v zákoně o sociálních službách §108/2006 Sb.), nebo jako **pedagogický pracovník** (zákon o pedagogických pracovnících §563/2004 Sb., (asistent pedagoga, vychovatel, pedagog volného času).

Multikulturalismus

Tento pojem nemá jednoznačnou definici a i jednotliví sociální pedagogové na něj nahlíží a definují jej z rozličných hledisek.

Pojem **multikulturalismus** představuje ideologii o rovnocennosti lidských kultur, ras a etnik. Ideologie multikulturalismu respektuje a uznává zvláštnosti jiných kultur, odlišné kultury uznává jako stejně hodnotné a považuje je za rovnoprávné ve vzdělání i v uplatnění v životě. (Průcha, 2006, s. 239) Průcha dále zdůrazňuje rozdíl mezi multikulturalismem, multikulturalitou a vymezuje i multikulturní výchovu. Zatímco multikulturalismus je ideologií, pojem **multikulturalita** vysvětluje jako *označení pro reálný stav existence různých kultur, rasových, etnických, náboženských skupin ve světě.* A konečně pojem **multikulturní výchova** je popsán jako *edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.* (Průcha, 2006, s. 15)

Dle Krause (2008, s. 157 – 158) *multikulturalismus může být chápán jako stav, v němž koexistují různé sociokulturní seskupení, nebo jako proces, tj. dynamická výměna kulturních statků, vzájemné ovlivňování různorodých kulturních systémů. Z hlediska sociální pedagogiky je důležitý i třetí pohled – multikulturalismus jako společenský cíl, úsilí o vytvoření pluralitní společnosti, která zahrnuje více odlišných sociokulturních skupin či subkultur.*

Interkulturní společnost klade důraz na respektování odlišností jiných kultur, rovnou příležitost a aktivní úsilí v překonávání negativních jevů.

Edukace romského žáka

Edukace romského žáka je spojena s problémy, jež mají své historické kořeny. Souvisí to se specifičností romského etnika, jejich kulturou, tradicemi, kočovným životem. Na území České republiky můžeme hovořit o prvních edukačních snahách až v poválečném období, které je spojeno právě se jménem Miroslava Dědiče, jenž založil první internátní školu pro Romy v Květušíně. Během komunistického režimu se převážná část romských žáků umisťovala do zvláštních škol. Důsledněji se této problematice začíná věnovat pozornost až po Sametové revoluci. Velké možnosti v souvislosti s nejefektivnějšími vyrovnávacími postupy skýtají přípravné třídy a romští pedagogičtí asistenti. (Balvín, 2008, s. 26). „*První romské pedagogické asistenty*“ zavedly nevládní organizace *Nová škola a Společenství Romů na Moravě*. Od 1. září 1997 do 30. června 2000 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zavádění vychovatelů-asistentů učitele, jakož i vytváření přípravných tříd, experimentálně ověřovalo. Po vyhodnocení experimentu jako úspěšného jsou tyto třídy a funkce zřizovány na základě Metodického pokynu MŠMT č.j. 25484/200-22. Balvín (2008, s. 28)

Filantropie

Dle slovníku cizích slov je pojem filantropie vysvětlen jako *lidumilnost, dobročinnost*. (Kapesní slovník cizích slov, s. 122)

Pojem filantropie vysvětluje také Všeobecná encyklopedie: *filantropie [řec.] – označení pro aktivní lásku a kladný vztah k ostatním lidem. Filantropie se obvykle projevovala zmírňováním bídy dobročinností a osvětou*. (Universum, s. 57)

2 OSOBNOST SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY MIROSLAV DĚDIČ

Své štěstí spatřovat v péči o štěstí jiných!

Kdo zná tento způsob egoismu,

pro toho není žádné umění být šťastný.

Gustav Freytag

Miroslav Dědič je jednou z mnoha osobností sociální pedagogiky, která svůj život zasvětila práci ve prospěch druhých. Jeho výjimečnost spočívá v několika aspektech. Nejvýznamnějším počinem, a to i z hlediska historického můžeme říci, že krátce po založení **1. romské školy** na našem území doktorem Josefem Pohlem (v té době vojenský důstojník v hodnosti kapitána), se Miroslav Dědič ujal jejího vedení a setrval zde 10 let, až do jejího zrušení. Důležité je poznamenat, že toto působení bylo velmi úspěšné a do té doby nevídané. Dokládá to ve své knize *Škola bez kázně*, která mapuje toto desetileté působení. Nesmíme opomenout také skutečnost, že Dědič se stal učitelem ihned po maturitě na všeobecném gymnáziu, tedy jako velmi mladý muž, jenž neměl žádné speciální pedagogické vzdělání. V době, kdy nastoupil do romské školy v Květušíně, měl za sebou pouhých 5 let praxe, během kterých ale vzhledem k poválečnému období a migraci obyvatelstva nasbíral zkušenosti s učením žáků mnoha národností. Dokázal intuitivně jednat tak, aby si žáky získal a sklízel pedagogické úspěchy. Jeho charizmatická osobnost byla inspirací i pro film „Kdo se bojí, utíká“, který byl natočen podle literární předlohy „Na cikánské stezce“ od Josefa Pohla. Postavu Miroslava Dědiče pod pseudonymem „Dudek“ ztvárnil herec Pavel Kříž.

Miroslav Dědič je velmi čínorodou osobností. Kromě práce pedagoga, která ho pohltila, je také spisovatelem, dlouhou dobu se věnoval také vědecké práci v Krajském pedagogickém ústavu v Českých Budějovicích.

2.1 Životopis

Pro životopisná data se stalo výchozím zdrojem informací „Životopisné ohlédnutí“ prezentované Miroslavem Dědičem v roce 2003 při příležitosti převzetí uznání za

celoživotní práci v oblasti výchovy a vzdělávání národnostních menšin z rukou paní magistry Hany Halové, radní hlavního města Prahy.

Miroslav Dědič se narodil 20. srpna 1925 ve Čtyřech Dvorech, dnešní části Českých Budějovic.

Jeho maminka se jmenovala Barbora, rodným jménem Papoušková. Narodila se 10. listopadu v Markvarticích u Velešína. Tatínek Miroslava Dědiče byl křestním jménem Jan a narodil se 26. února 1890 v Purkarcí u Týna nad Vltavou. Ve třech letech se s rodiči přestěhovali do Sudet na Novohradsko. Otec pracoval jako železničář, maminka byla v domácnosti. Malý Dědič vyrůstal jako jedináček. Ke kamarádům to měl ze strážních domků, kde bydleli, daleko. Volný čas tak věnoval četbě, která ho pohltila. První kamarádi a spolužáci byli Němci.

Po absolvování obecné školy roku 1936 pokračoval studiem na českobudějovickém gymnáziu. Dne 28. září 1938 byli s rodiči nuceni Sudety opustit a posledním vlakem, který vyjel z Českých Velenic odjet. Od jara roku 1939 bydlel Dědič s rodiči ve strážním domku u rybníka Bezdrev, mezi železničními stanicemi Hluboká nad Vltavou a Zliv. V polovině septimy byl nasazen na nucené práce.

Po maturitě roku 1945 následovala 1. pedagogická praxe jako učitel základní školy v obci Zahájí, následovalo působení v Nákří, obě místa se nacházela v okrese České Budějovice.

Po pololetí roku 1947 byl přeložen na základní školu v Bochově a poté na jednotřídní školu do obce Skoky. Zde vyučoval převážně slovenské děti, mezi nimi i potomka Juraje Jánošíka – Františka Jánošíka.

Od října 1947 do konce září 1949 absolvoval základní vojenskou službu. V pedagogické činnosti pokračoval od října 1949 na základní škole v Novém Zvolání, kde učil především německé děti.

Dalším místem působení byla jednotřídní základní škola ve Pstruží u Merklína. V říjnu 1950 byl na vlastní žádost přeložen do jižních Čech a ze tří nabídnutých míst si vybral nově otevřenou školu pro romské děti v Květušíně, která se nacházela ve Vojenském výcvikovém prostoru Boletice. Škola se změnila na dětský domov se školou, byla přestěhována do Dobré Vody u Záblatí.

Po deseti letech činnosti byl provoz dětského domova na základě Ministerstva školství v Praze ukončen. Prostory dětského domova se změnilly na výchovný ústav pro mladé dívky. Zde pracoval Miroslav Dědič jako vedoucí tohoto ústavu 2 roky.

Další 2 roky strávil opět na vlastní žádost na jednotřídní základní škole v obci Lčovice na Prachaticku.

V roce 1964 nastupuje Dědič na Krajský pedagogický ústav v Českých Budějovicích, kde začíná jako pracovník pro mimotřídní a mimoškolní výchovy, následně získal post vedoucího kabinetu pedagogiky a psychologie pro Jihočeský kraj a po zřízení kabinetu pro výchovu a vzdělávání cikánských dětí se přesouvá do jeho vedení.

S Dr. Milenou Hübschmannovou organizoval pod záštitou Ministerstva školství a Ústředního ústavu pro vzdělávání pracovníků kurzy cikánštiny pro učitele.

Vzdělání si doplnil šestiletým studiem na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze v oboru Pedagogika a psychologie pro učitelství na školách II. cyklu, které ukončil 30. října 1972 Státní závěrečnou zkouškou.

V roce 1984 získal doktorát filozofie, o dva roky později odchází do důchodu. I v důchodu zůstává nadále činný, je členem Hnutí R, na požádání přednáší na Jihočeské univerzitě, na Zdravotně sociální fakultě a na Pedagogické fakultě. (Dědič, 2004)

Osobní život

Miroslav Dědič se 16. července 1955 oženil s Anežkou Filipovou, narozenou 12. ledna 1930 v Chlumanech u Vlachova Březí. Seznámili se ve škole v Květušíně, kde paní Anežka pracovala jako učitelka mateřské školy od jejího otevření 2. července 1950. Narodily se jim dvě dcery Šárka a Miroslava. Starší dcera Šárka vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze, učila na učilišti, nyní pracuje mimo sektor školství. Mladší dcera Mirka absolvovala Střední zdravotnickou školu, později také pedagogickou školu a defektologii a učí na škole při nemocnici v Prachaticích. Pan Dědič je čtyřnásobným dědečkem. Od dcery Šárky má vnuka Mikuláše, který vystudoval konzervatoř. Je to klavírista, varhaník a vystupuje i v zahraničí. Vnučka Andrejka je dnes již 14- ti letá romská dívka, kterou si adoptovali. Manžel dcery Šárky je kastelánem na zámku Kratochvíle. Mladší dcera Mirka má také dvě děti, syna Kryštofa a Štefana. Oba jsou studenty medicíny. V roce 2013 se Dědič stává díky vnukovi Mikulášovi také pradědečkem narozené Julie. Volný čas věnuje pan Dědič v současné době především rodině, vnoučatům. Hodně se také věnuje zahrádce, díky které je stále v obdivuhodné kondici. (osobní rozhovor s M. Dědičem, 2013)

2.2 Dílo

Dědičovy knihy jsou obrazem jeho života. Čerpal v nich ze svých deníků, které si vedl od svých 15- ti let. Ty mu poskytly obsáhlý a přesný zdroj informací, které literárně zpracoval. Žádná z jeho knih tak není fabulací. Svými odbornými články přispíval do novin, vedl odborné přednášky, se svými příspěvky vystupoval na různých konferencích.

MONOGRAFIE

Šumavská bukolika, 1975.

K úrovni hygienických a kulturních návyků cikánských dětí: K úrovni cikánských dětí v 1. ročníku, 1976.

Uvádění začínajících pedagogických pracovníků do praxe (Metodický list pro ředitele škol, uvádějící učitele a vychovatele), 1978.

Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže, 1982.

Škola bez kázně, 1985.

Věnujme pozornost dětem z neúplných rodin, 1986.

Omluvte mě, pane profesore, 1998.

Než roztály ledy, 2002.

Kantor z Mářina dvora, 2003.

Ohlédnutí, 2005.

Květušínská poema, 2006.

PŘÍSPĚVKY V PERIODIKÁCH

Čím se získává autorita (Učitelství noviny, 1974).

Cesta zarubaná (Učitelství noviny, 1974).

Cikánské děti v mateřských školách (Predškolská výchova, 1974).

Cikánské děti a mládež ve výchovně vzdělávacím procesu (Zvláštní otisk z časopisu Pedagogika, 1975).

Cikánské děti ve školních družinách (Učitelství noviny, 1975).

Ve třídách máme také problémové děti (Učitelské noviny, 1979).

Spravedlnost a láska ve výchově (Most pro lidská práva, 1999).

PŘÍSPĚVKY VE SBORNÍCÍCH

Životopisný medailon učitele Františka Bandyho (Romové a jejich učitelé, 1999).

Památce Olgy Bandyové (Romové a jejich učitelé, 1999).

Z historie školy v Květušíně (Romové a jejich učitelé, 1999).

Zamyšlení nad etikou multikulturní výchovy (Romové a etika multikulturní výchovy, 1999).

Metody práce v období začátků vzdělávání romských dětí (Romové a alternativní pedagogika, 2000).

Ke spolupráci školy s rodinou (Romové a pedagogika, 2000).

Životopisné ohlédnutí (Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám, 2004).

Problémy s adaptací na školní prostředí (Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám, 2005).

Cesty ke sblížení, humanizaci a toleranci mezi etniky – životní zkušenost (InteRRa 6, 2008).

2.3 Osobnost M. Dědiče jako východisko jeho pedagogické činnosti

Jak již bylo v úvodu této části zmíněno, autorovy knihy nám poskytují obraz o jeho životě a lze z nich tak poměrně přesně poznat charakterové rysy jeho osobnosti. Velmi nápomocný nám v tomto ohledu byl i osobní kontakt v rámci výzkumu, a v neposlední řadě i shlédnutý film „Kdo se bojí, utíká“.

Mezi základní rysy jistě patří **skromnost, láska a pokora**. Je to dáno výchovou, jež utvářela Dědičovu osobnost od raného dětství. Rodiče byli členy Jednoty bratrské a společně jezdily do společenství. Křesťanství se stalo životní filozofií Dědiče. Jak sám Dědič v rozhovoru řekl: „My jsme jezdili do toho společenství, do takzvaného

shromáždění. Neříkali jsme, že jdeme do kostela, ale do shromáždění.“ Čili grunt bylo křesťanství, a z toho jsem vyšel: „Milujte bližního svého, jako sebe samého.“ A nejenom to: „Milujte i nepřátele své a dobře čiňte těm, kteří vám ubližují.“ (osobní rozhovor, 2013)

Z knihy Omluvte mě, pane profesore, kde Dědič sebe sama ztvárnil pod pseudonymem Slávek Botič, jsou dobře patrné jeho další osobnostní rysy jako **společenskost, komunikativnost**. Uvést to můžeme na příkladu, kdy Dědič popisuje jednu cestu na nucené práce a rozhodovalo se, na koho se napíše cestovní rozkaz. „*Chvíli na sebe koukali a Ivan navrhl: „Vem to ty, Slávku, ty umíš německy.“ „ S tím rozdílem, že vy máte dvojky a jednotky a já s bídou a Jírovou pomocí čtyřku.“ „Neblbni, ty umíš mluvit, teď nepůjde o překlad a vazby se třetím nebo čtvrtým pádem.“ Bylo rozhodnuto. Slávek to málo, co znal, co mu utkvělo ve chvílích, kdy dával pozor, uměl prodat.* (Dědič, 1998, s. 142).

Dalšími osobnostními rysy jsou **odvaha, pracovitost, empatie**. Takového jej ztvárnili i ve filmu „Kdo se bojí, utíká“. Film byl natočen podle literární předlohy JUDr. Josefa Pohla režisérem Dušanem Kleinem. Dědič tyto povahové rysy potvrzuje svými životními počiny, svou pedagogickou činností, kdy výzvam stál vždy čelem, pracoval s nasazením a elánem.

3 KONKRÉTNÍ PEDAGOGICKÁ ČINNOST M. DĚDIČE

Není pravda, že v životě rozhodují okolnosti.

*Naopak: Okolnosti jsou vždy nové rozcestí,
na kterém rozhoduje náš charakter.*

José Ortega y Gasset

V čem spočívají úspěchy pedagogické činnosti Miroslava Dědiče, se pokusíme vymezit v následující části. Z prostudovaných materiálů víme, že nejdéle se věnoval ve své pedagogické praxi romskému etniku. Za svého působení měl právě s těmito dětmi velké pedagogické úspěchy, na území našeho státu dosud nevídané. Proto se zaměříme právě na tuto konkrétní pedagogickou činnost. Dle Bakošové (2011, s. 116) spočívá náročnost učitelské profese nejen v předávání vědomostí svým žákům, ale musí být v neustálé interakci i se svými kolegy, s odborníky a se žáky rodičů.

Výstižný poznatek o úspěchu metod při výuce uvádí ve své knize Balvín: *I sebedokonalejší metoda nemůže být ve výuce úspěšná, používá-li ji učitel s chladnou hlavou a absentující empatií a obětavostí k tomu, kterého by měla metoda ovlivňovat. Obětavost znamená vnitřní potřebu svým způsobem, svou volbou a rozhodnutím, svými schopnostmi a možnostmi ovlivňovat druhé, aby dosáhli svého místa ve společnosti, důstojného uplatnění.* (Balvín, 2008, s. 25) Balvínův názor tak zřejmě odhaluje úspěšnost pedagogické činnosti Miroslava Dědiče a klade důraz také na charakterové vlastnosti. Vyzdvihuje tak důležitost vzájemné propojenosti kompetencí sociálního pedagoga s kompetencemi osobnostními.

Pedagogický slovník (Průcha, Mareš, Valterová, 2003, s. 103-104) definuje kompetence jako soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven pracovník (v daném případě učitel), aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Těmito kompetencemi jsou především kompetence osobnostní a kompetence profesní. Přičemž „osobnostní kompetence“ zahrnují podle těchto autorů zodpovědnost, tvořivost, schopnost řešit problémy, dovednost týmově spolupracovat, být sociálně vnímavý a reflexivní. Profesní kompetence se vztahují nejen k obsahové složce výkonu profese, ale dnes jsou vázány též ke komunikativní, řídicí, diagnostické, autoevaluační aj. oblasti sociálně pedagogické práce. (Procházka, 2012, s. 76, cit. dle Průcha, Mareš, Valterová, 2003, s. 103-104)

Konkrétně ve vztahu k romským dětem ještě Balvín udává: *Ve vztahu k romskému žákovi učitel potřebuje nejenom informace pedagogické, psychologické, ale i romologické, znalosti o romské kultuře, zvycích, apod. pro jeho vlastní práci a tvorbu profesionálního étosu je velmi důležitý filozofický pohled.* (Balvín, 2008, s. 11)

My se zaměříme na pohled Dědičovy pedagogické činnosti z hlediska pedagogického, filozofického a etického.

3.1 Hledisko pedagogické

Z hlediska pedagogického šlo o velmi náročnou činnost. Uvědomíme-li si, že šlo o 1. školu pro romské děti, které do té doby navštěvovaly školu jen sporadicky a ve většině případů spíše vůbec. Dědič měl ve třídě děti rozličného věku a různých vědomostních úrovní. Složitost situace popisuje ve své knize. (Dědič, 1985, s. 38) *Počáteční iluzorní představy o tom, jak děti zapřáhnou do školní práce, se velmi záhy rozplynuly jako mlha nad Olšinou. Ta šedá masa domněle bez tváří se pojednou jeví jako seskupení individualit. Každý je jiný, konstatuji překvapen. Nadání, schopnosti, píle, snaha, touha dovést se, každý je svůj, jiný, nejsou tedy banda cikánská, jak jsem slýchal a sám se dosud domníval. Potíž je s tím ve výuce. Fery se nudí, má-li čekat, až se Laci prokouše skladbou slabik, a Gejzův prázdňý pohled a krabaté čelo mi říkají, že jsem přehnal požadavky a nadsadil své představy o jeho možnostech. Vždyť to nejde, hromské dílo, ani učit najednou, byť jsou všichni začátečníci, ani dělit do skupin s přibližně stejnou úrovní. Kolik žáků, tolik oddělení, nehledě na to, že klacek jako Gejza může být mezi posledními a střízličí Fery jako první. Přitom jiné předpoklady pro práci v jazyku, jiné v počtech, zcela rozdílné ve výtvarné výchově.*

Fenstermacher, Soltis (2008) ve své publikaci uvádí tři vyučovací styly: exekutivní, facilitační a liberální. Exekutivní styl vnímá učitele jako manažera složitých výukových procesů, facilitační styl představuje učitele jako empatickou osobu, *kteřá pomáhá žákům rozvíjet jejich osobnost a dosahovat vysoké úrovně sebeaktualizace a sebeporozumění.* (Fenstermacher, Soltis, 2008, s. 17). Liberální styl *vidí učitele jako osobnost, která osvobozuje mysl žáků, zasvěcuje je do různých způsobů lidského poznání a pomáhá jim stát se vyváženými, erudovanými a morálně hodnotnými lidskými bytostmi.* (Fenstermacher, Soltis, 2008, s. 18)

Dědičova pedagogická činnost nám ukazuje, že dokázal intuitivně vždy použít takový styl, který vyhovoval vždy konkrétní situaci. K těmto skutečnostem vyjadřují poznatek i Fenstermacher se Soltisem (2008, s. 90) *Zkušení učitelé, kteří byli předmětem pedagogického výzkumu a byli vyhodnoceni jako obzvláště úspěšní, dokázali relativně snadno použít takový styl, jenž odpovídal situaci, v níž se právě nacházeli. Takové učitele obvykle vnímáme jako vynikající a když navštívíme jejich výuku, v duchu si říkáme: „To je skutečně dobrý učitel!“*

Mezi klasické výukové metody patří: metoda příkladu, metoda vysvětlování, metoda cvičení a navykání, metoda kladení požadavků, metoda povzbuzení a metoda trestů. V novodobé historii dále rozlišujeme metody zážitkové a metody aktivizující, které dále dělíme na metody heuristické, situační, inscenační, situačně-problémové. Dalšími metodami jsou dialogické metody, hra jako metoda výchovy, metoda kompenzace nevhodných podnětů, metoda plánování pozitivní perspektivy, supervize, mediace. (Bakošová, 2011).

Dědičova pedagogická činnost se opět vyznačuje kombinací jednotlivých výukových metod s metodou trestu nevyjímaje. Používání výukových metod záviselo na aktuální situaci, s cílem udržet pozornost romského žáka. Pro Dědiče se stala poměrně zásadní metoda kompenzace nevhodných podnětů. Zrod této realizované metody také popisuje. V jeho knize se dočteme: *Dosažené výsledky neodpovídají vynaloženému úsilí. Co škola s obtížemi vybuduje, rodinné prostředí hravě rozvrátí. Kapitánovy a naše společné úmysly částečně dozrávají v sklizeň kyselých plodů. Nejde jen o výsledky školní výuky, které jsou měřítkem a kde by to nebylo vcelku právě nejbeznadějnější. Více nás žere, že nemůžeme zakotvit v názorové oblasti. Negace vztahu ke vzdělání, zanedbanost generace dospělých, kteří paralyzují upevňování volní stránky osobnosti dětí. (Dědič, 1985, s. 54) Brzy se vyloupila idea, kterou kapitán se svými maníky zajistil materiálně. Vejtraska přivezla pro začátek pět postelí s potřebným počtem matrací, podhlavníků a vojenských přikrývek. Uprázdnili jsme místnost, která zatím sloužila jako sklad dékápek, zařídili ji v rámci naší fantazie a možností jako útulnou ložnici. (Dědič, 1985, s. 55)*

3.2 Hledisko filozofické

Z hlediska filozofického můžeme pedagogickou činnost Miroslava Dědiče zařadit do tvořivě- humanistické výchovy.

Dle Zeliny (2004, s. 161) humanismus vyzdvihuje celkovou důstojnost a hodnotu člověka a její schopnosti seberealizace. Zastánci této teorie věří, že každý člověk má v sobě potenciál pro zdravý a tvořivý růst, pokud je schopen respektovat svoji zodpovědnost za vlastní život a využít tento potenciál, potom může každý jedinec překonat omezující vlivy jak rodičovské výchovy, tak vzdělání či dalších sociálních tlaků. Dále Zelina uvádí, že vychovatel tvořivě-humanistické výchovy nemá jednostrannou roli, ale musí být flexibilní a mnohostranný. Je především podněcovatelem, stimulatorem, animátorem, přítelem, rádcem, facilitátorem a pomocníkem vychovávaného. Role direktivního vůdce se připouští jen minimálně, pokud to situace vyžaduje. (Zelina, 2004, s. 195)

Dědičova filozofie výchovy měla jasný cíl, aby v romských dětech, které doposud nebyly navyklé na povinnou školní docházku, probudil zájem o vzdělání a umožnil jim tak lepší podmínky pro život, než měly jejich rodiče. Cílem se stalo také zvnitřnění morálních hodnot. Posilování jejich vlastního sebevědomí probouzel u dětí svým projevem důvěry k jejich osobě. Starší děti po vzoru Makarenka brzy přizval ke spolupráci, aby mu pomáhaly s mladšími, nebo slabšími žáky.

3.3 Hledisko etické

Hledisko etické vychází z osobnostních rysů Miroslava Dědiče. V kontaktu s romským etnikem šlo především o to, aby pochopili, že jedná v jejich zájmu. Dědič si svojí srdečností a upřímností nakonec dokázal získat nejenom romské děti, ale i jejich rodiče. Dle Balvína (2008, s. 86) je *etickým faktorem jeho humanismus, bezprostřední vztah k člověku jako cíli lidského usilování, láska k dětem*. Dědič si tak svojí laskavou povahou, svým upřímným zájmem, empatií a usilovnou prací nad rámec svých povinností dokázal získat důvěru romských dětí. Jejich důvěra tak rostla oboustranně. Sám Dědič v úvodu své knihy přiznává: *I když jsem se stal kantorem, žil jsem stejnými názory jako většina ostatních lidí a ani jsem se nesnažil hledat hlubší pohled a objektivní názor, neboť jsem byl vzdálen z dosahu zájmů o život Cikánů*. (Dědič, 1985, s. 8) Svoji vlastní změnu popisuje

takto: *Postupem času jsem si začal uvědomovat změnu, která se se mnou dala. Připomněla mi to Růža konstatováním, že se spolu nesetkáme na kus řeči, že jsem buď mezi dětmi ve třídě, na zahradě, v lese, nebo zase zalezlý mezi lejstry v kabinetě. Bránil jsem se nařčení, že „jsem se do toho zažral“, ale sám sebe jsem klamal.* (Dědič, 1985, s. 54) O skutečnosti, že jeho humanismus překračoval svými rozměry běžného chování obyčejného pedagoga, svědčí až do současnosti udržované kontakty se svými žáky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Vzhledem k tématu této bakalářské práce je zvolen kvalitativní výzkum, který nám umožní hlouběji proniknout do zkoumané problematiky. Kvalitativní výzkum klade důraz na subjektivní stránku. Důležité jsou pocity, myšlenky a názory účastníků výzkumu. Při kvalitativním výzkumu jde také o specifický vztah mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou.

4.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, co a jakým způsobem ovlivnilo profesní vývoj sociálního pedagoga PhDr. Miroslava Dědiče. Vzhledem k tomu, že jde o biografický výzkum, bylo zapotřebí seznámit se s životem Miroslava Dědiče od jeho narození až po současnost.

Hlavní výzkumnou otázku můžeme tedy formulovat:

Jak vnímá PhDr. Miroslav Dědič svou životní pout' při pohledu na profesní vývoj?

Díličí cíle výzkumu můžeme specifikovat:

Jak ovlivnilo Miroslava Dědiče jeho dětství?

Jaký vliv měli rodiče Miroslava Dědiče na jeho osobnost?

Jakým způsobem ovlivnily život Miroslava Dědiče historické události?

Jakou činnost ve svém profesním životě vnímá za dominantní?

Jaký vliv měla na profesní vývoj Dědičova rodina?

4.2 Metody výzkumu a sběr dat

S ohledem na zvolené téma této práce jsem zvolila metodu výzkumu formou rozhovoru polostrukturovaného a rozhovoru nestrukturovaného. Nestrukturovaný rozhovor proběhl formou životního příběhu nebo také narativním interview. Jedná se o jednopřípadovou studii. Obsahem výzkumu životního příběhu je zápis, analýza a vyhodnocení života zkoumané osoby. Životní příběh je svou formou narace, vypráví ji objekt výzkumu, zpravidla chronologicky. Důraz je kladen na subjektivní popis životních událostí, které umožní výzkumníkovi zjistit subjektivní významy. Fakta zde nejsou cílem výzkumu, ale

jejím prostředkem. Životní příběh neboli narativní interwiev se zapisuje nebo nahrává na záznamník, popřípadě je možná i videonahrávka. Ta se dále analyzuje a vyhodnocuje.

4.3 Zpracování dat

Zpracování dat představuje u kvalitativního výzkumu formou rozhovoru časově velmi náročnou práci. Protože rozhovor byl nahráván na záznamník, bylo nutno získaná data převést do psané podoby, abychom s ním mohli dále pracovat. Přepis mluveného slova nazýváme transkripcí. Kvůli zachování autentičnosti je zde uvedena přesná transkripce, bez úprav textu.

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROCESU

Předmětem výzkumu se stal spisovatel, sociální pedagog PhDr. Miroslav Dědič. Celý život věnoval pedagogické činnosti v teoretické i praktické rovině. Po 2. světové válce získal zkušenosti s učením dětí rozličných národností. Nejdéle se věnoval romským dětem. V současné době ve svých 88 letech si užívá zaslouženého odpočinku.

O výzkumu životního příběhu PhDr. Miroslava Dědiče jsem nenalezla žádné informace. Tato skutečnost mne také motivovala k vlastní realizaci tohoto výzkumu. Impulsem bylo osobní zaujetí životních počinů Miroslava Dědiče a také přesvědčení, že jeho životní zkušenosti mohou být přínosné pro odborníky stejně jako pro širokou veřejnost. Věřím, že životní zkušenosti, moudrost dříve narozených a jejich profesní dráha je pro mnohé z nás velmi motivující a inspirativní.

5.1 Charakteristika místa výzkumu

Výzkum proběhl v domě manželů Dědičových, v Chlumanech u Prachatic. Jedná se o dvoupodlažní rodinný dům v samotném středu jihočeské vesničky Chlumany s číslem popisným 11, naproti místní kapli.

5.2 Procedura sběru dat a zpracování dat

Procedura sběru dat probíhala během dvou rozhovorů. Setkání předcházelo několik telefonických rozhovorů. V prvním telefonickém rozhovoru jsem se panu Dědičovi představila, seznámila ho se svým výzkumem a požádala jej o rozhovor, se kterým souhlasil. Druhý telefonát již upřesňoval datum návštěvy.

První rozhovor se uskutečnil 12. července 2013 v domácím prostředí pana Dědiče. Jednalo se o první společné setkání, krátce jsem představila vlastní osobu, zopakovala svůj důvod návštěvy a požádala o souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamník mobilního telefonu. Jednalo se o polostrukturovaný rozhovor, otázky se týkaly převážně působení v 1. romské internátní škole, ale zajímala jsem se i o osobní život, o názory na současnou situaci spolužití Romů s Čechy.

Druhý osobní rozhovor s Miroslavem se uskutečnil o téměř sedm měsíců po prvním rozhovoru na stejném místě. Setkání proběhlo 7. února 2014 ve velice přátelské a uvolněné atmosféře. Pan Dědič byl už dopředu obeznámen se záměrem výzkumu životního příběhu a narativního interview. Neměl u sebe žádné poznámky, mluvil plynule, chronologicky. Nemusela jsem do vyprávění téměř zasahovat, nechala jsem jej tak bez přerušování vyprávět o svém životě a vzpomínkách, které si u toho vybavoval.

Po skončení rozhovoru jsem mu poděkovala a požádala jej ještě o podpis se souhlasem ke zpracování nahrávky pro účely výzkumu do bakalářské práce.

Následovala doslovná transkripce. Pro zpracování textu jsem použila metodu kódování. U kvalitativního výzkumu nejsou kategoriální systémy předem dané. Celý text jsem několikrát přečetla, vyznačila důležité momenty, osoby, zlomové okamžiky, na které kladl Dědič při svém vyprávění důraz. V závěru jsem text rozdělila do kategorií. Vzhledem k množství textu mi přišla vhodná pro svoji přehlednost technika barvení textu. Pro každou kategorii jsem vždy zvolila jinou barvu a v textu je pak označila.

Kategorie jsou následovné:

Kategorie č. 1: Dětství.

Kategorie č. 2: Studium.

Kategorie č. 3: Volba profese.

Kategorie č. 4: Pedagogické začátky.

Kategorie č. 5: Vrcholná profesní kariéra.

Kategorie č. 6: Následná profesní kariéra.

Kategorie č. 7: Základní vojenská služba.

Kategorie č. 8: Zlomové okamžiky.

Kategorie č. 9: Důležité osoby v jeho životě.

Kategorie č. 10: Rodina a soukromý život.

V době mezi oběma rozhovory, dne 13. listopadu 2013, jsem navštívila Muzeum romské kultury v Brně. Historik romského muzea pan Michal Schuster mi na základě předchozí

telefonické domluvy připravil z archivu k nahlédnutí materiály týkající se Miroslava Dědiče. Tyto dokumenty obsahovaly Dědičovy uveřejněné články v novinách, noviny a výstřižky z novin, které obsahovaly články o Miroslavu Dědičovi, o škole v Květušíně, nebo o filmu „Kdo se bojí, utíká“. Soubor materiálů doplňovaly Dědičovy vlastnoručně psané deníky z dob působení v romské internátní škole. Tyto materiály nashromáždil Miroslav Dědič a Muzeu romské kultury je věnoval.

5.3 Interpretace a analýza dat

Vyprávění Miroslava Dědiče je z velké části chronologické. Dotkl se tak všech etap svého života počínaje dětstvím, studentskými léty, začátky své pedagogické činnosti, vrcholnou profesní kariérou i soukromým životem. Některé etapy stručně zmínil, o jiných, které mu připadaly zajímavé a důležité, dokázal dlouze hovořit.

Kategorie č. 1: Dětství

Dětství Miroslava Dědiče bylo ovlivněno profesí jeho tatínka, který byl železničář. Bydleli na strážních domcích, které byly na samotách. Ke kamarádům to měl daleko, sourozence žádné neměl. Od nejtělejšího dětství se tak začíná rozvíjet jeho láska ke knihám a následně i k psaní.

Vyrůstal jsem jako jedináček, po mém narození už moje maminka děti mít nemohla. Tatínek byl železničář, maminka byla v domácnosti. Tím, že jsem vyrůstal sám, bez sourozenců, musel jsem se nějak zabavit, velmi mnoho jsem četl, a od 14-ti jsem si začal psát deník.

No kniha byla moje největší zábava a přítelkyně! Víte, protože já jsem žil na těch samotách. A ty strážní domky a tak dále, no co, tak jsem seděl a četl jsem.

S rodiči bydlel postupně na třech strážních domcích. Otec jako železničář musel působit vždy tam, kde ho přesunuli a rodina se vždy stěhovala s ním.

No tak tam, prostě, jsem prožil mládí celkem na třech strážních domcích. Jeden byl mezi Novými Hradý a Českými Velenicemi, ten strážní domek. Druhý byl v prostoru, kde dneska, vy jistě víte, že tady na Novohradsku se pumpuje takzvaná Dobrá Voda, jo? To je velký podnik dneska a je to na louce pod tím domečkem, kde jsme bydleli tenkrát. Samozřejmě

tam tenkrát nic nebylo, tam byla jen louka, co tam dnes stojí ten velký podnik, kde čerpají Dobrou vodu. Tak to byl druhý strážní domeček, a tam jsem byl jenom krátce, asi půl roku a stěhovali jsme se na třetí a ten je mezi těmi Novými Hrady a Petříkovem. Tam je zastávka Petříkov, ano? A tam v lesích byl prostě strážní domek, na kterém jsme bydleli. A tam jsem zažil prostě to období před zahájením 2. světové války.

Oblast Sudet předurčovala kontakt s jinými národnostmi. Bylo tedy samozřejmostí, že mezi prvními kamarády se objevili němečtí chlapi.

Moji první kamarádi byli Němci. To znamená, já jsem měl vždycky s národnostmi kontakt od nejútlejšího věku. To v těch čtyřech letech, prostě, jsem ještě na tom strážním domku žil a v okolí bylo několik chaloupek a tam žili německé rodiny a s těmi já jsem se kamarádlil.

Kategorie č. 2: Studium

Po absolvování obecné školy studoval Dědič na gymnáziu v Českých Budějovicích. Toto období je poznamenáno 2. světovou válkou. Období studia ztvárnil také ve své knize „Omluvte mne, pane profesore“. V té době žil Dědič s rodiči na strážním domku na břehu rybníka Bezdrevy a do školy dojížděl vlakem.

My jsme za války ve škole vymýšleli, co nejhorší bylo možný. Takže my jsme šli prostě z jedny rošťárny do druhé. A skončilo to v půlce septimy.

V polovině septimy museli všichni studenti nastoupit na nucené práce. Dědič vystřídal několik míst za tu dobu. Naučil se fyzické práci v různých oborech.

Já jsem byl třeba ve Zlivi v továrně na šamotové zboží, tam ta fabrika v podstatě ještě dnes stojí. Jestli tam ještě dneska něco dělají, to já nevím, ale tam jsem byl prostě zaměstnaný a vyvážel jsem tam ty odpadky. Pak jsem byl zaměstnán na lignitovém dole v Mydlovarech, to je ta elektrárna, tam se ještě pracuje. Tam prostě fungovali na lignitovém uhlí. Tím se tam jako vytápělo.

Maturitní zkouška proběhla vzhledem k útrapám, kterými si všichni za války prošli, symbolicky.

Ovšem naše maturita po skončení války byla taková, že jsme si vyprávěli, kde jsme kdo byli za války nasazený, co jsme tam dělali, jak se nám vedlo. To byla naše maturita.

Kategorie č. 3: Volba profese

Volba učitelství byla u Dědiče ovlivněna válkou. Neměl žádné učitelství ambice, nikdo z rodiny nepůsobil jako pedagog. Žádala si to doba, historické události a Dědič se této příležitosti chytil.

Takže skončila válka, no a co teď? Tak já jsem poslechl tu výzvu, protože tenkrát o nás mluvili v pohraničí. Potřebujeme prostě obsadit tam školy, protože je tam spousta dětí, ty nechoděj do školy vůbec. Já jsem nikdy neměl touhu stát se učitelem, to přinesl život.

Kategorie č. 4: Pedagogické začátky

Dědičovy pedagogické začátky se vyznačovaly poměrně krátkodobým působením na několika zpravidla jednotřídních školách. Po působení ve vesnici Zahájí, učil půl roku v Nákří, poté odvelen do pohraniční vesnice Skoky, kde opět působil půl roku. Zde učil slovenské děti. Po dvouleté vojenské základní službě v roce 1949 se ocitá v obci Nové Zvolání a učí děti německé. Po roce odchází do Pstruží, kde stráví pouhý měsíc.

...a moje první učitelství bylo v Zahájí. To je ta vesnička mezi Zliví a Mydlovarama. Takže tam jsem nastoupil roku školního 1945/46. Potom jsem půl roku učil v Nákří.

No a potom najednou jsem dostal příkaz. Potřebujeme učitele v pohraničí. Jsou tam děti, ale škola není obsazená a já jsem dostal příkaz vyloženě. Volali mě na školský úřad. Řekli, nastoupíte v pohraničí. A tak jsem nastupoval na okrese Žlutice. A tam jsem potom nastoupil do školy, která byla ve vesničce Skoky. Německy se to jmenovalo Mária Štok, to byla samozřejmě původně německá vesnice.

Do pohraničních oblastí se po válce stěhovali mimo jiných národností také Slováci. Bylo to způsobeno poměrně snadnou dostupností bydlení, protože domy v pohraničních oblastech zůstaly po válce opuštěné.

A byli tam nastěhováni Slováci z oblasti Těrchové, tam od Tater, ano? Pro ně tam byla prostě otevřená ta škola a já jsem prostě dostal příkaz, že nastoupím tam. No já jsem, poněvadž kantořit jsem skutečně chtěl, tam skutečně potom nastoupil. Ono to bylo asi 15 km od nádraží v těch Žluticích do těch Skoků.

Ubytováný byl Dědič ve slovenské rodině, která patřila k rodu slovenského zbojníka Juraje Jánošíka. Jeho přímý potomek František Jánošík působil ve Skokách jako starosta a Dědič mu nejprve pomáhal a potom sám úřad starosty převzal. Působil zde až do odvedení do vojenské základní služby.

A vzpomínám si, že jsem nastoupil do rodiny slovenské, kde mladý hospodář se jmenoval Jánošík, František Jánošík. No a k mému překvapení, byl to přímý potomek slovenského junáka Juraje Jánošíka, ano? No a s tím jsem prožil to období, tam to bylo jenom přes půl roku, protože ten Jánošík tam byl starosta a byl negramota. Když jsem tam nastoupil prostě, tak samozřejmě on neuměl číst. A samozřejmě veškeré úřadování jsem dělal s ním. Když jsem tam nastoupil, tak ta pošta tam byla všechna na hromadě v koutě, protože on jako negramota s tím nemohl nic moc dělat. Takže, když jsem tam přišel, tak jsme to všechno sbalili, ty oběžníky a to všechno a ouřadoval jsem tam já a pak jsem tam teda dělal starostu. No a byl jsem tam do konce září 1947 a nastupoval vodtud' do základní vojenské služby.

Kategorie č. 5: Vrcholná profesní kariéra

Působení v pohraniční oblasti Dědiče nenaplnovalo, bránila mu v tom touha po rodném kraji. Na vlastní žádost o přeložení se tak nakonec ocitá ve Vojenském prostoru Boletice, v obci Květušín, ve škole pro romské děti.

Jsem tam teda nastoupil. Přijel pro mě kapitán Pohl vojenským gazíkem a dovez mě do Květušína.

S dětmi jsem jednal zpočátku možná se zvědavostí a i s odstupem, ale brzo jsme se sblížili. Já jsem se s dětmi skamarádil, poněvadž jsou to děti, jako všechny jiné!

Prostě stalo se něco nepředstavitelného! Děti utekly od mámy a táty, že je to ve škole lepší! Já se pamatuju, jak tenkrát prostě na okrese, na kraji, já na ně se starostou vyvalil oči. Říkaly: „Děti se rozhodly. My si myslíme, že to pro ně není a děti se rozhodly samy.“

V Květušíně byla škola pro romské děti 3 roky. Poté se museli z důvodu nedostačující kapacity přestěhovat na Dobrou Vodu. Jednou z možností, jak motivovat a zaujmout romské děti, bylo i zahradničení a chovatelství. Dědič založil ovocné sady, chovali slepice, měli vlastní včelstvo.

To byla vůbec nejužitečnější věc, vést děti k práci. V tom dnešní školství dělá ohromnou chybu. Dnes, kdyby chtěl děti někdo zapřahat, tak ho budou za to kritizovat a dost možná za to bude jako trestán, že s nimi zachází hrubě, nutí, aby pracovaly. Ale podle mne je to jediná možná cesta!

U romských dětí byla z počátku velkým problémem jejich nekázeň. Napravit jejich chování nebylo jednoduchou záležitostí, ale Dědičovi se to podařilo i metodou trestu. Výši trestu přitom určoval společně se samotnými provinilci.

No, ano! On řek dvě a já: „Nezdá se ti to málo za tohle?“ Tak von se ohnul, protože věděl, že prostě tak to je. Na futře visel řemen, normální kožené řemen od kalhot, o kterém všichni vychovatelé věděli, že to je „Makarenko“, ten řemen, jo? Jsem říkal: „Podej mi Makarenka, já jsem mu vysadil čtyři na zadek s úsměvem. Samozřejmě jsem vůbec nezkoumal, jestli má v kalhotách noviny nebo polštářek, protože nešlo o tělesnou bolest, ale o tu ostudu, že dostal. Protože před ředitelnu stál houf dětí, se smály, když lez ven a říkaly: „Ty ses musel moc vohnout.“ A smály se.

Taky se stalo, že řek pět a já na to: „Tak za tohle by ti stačily dvě, to už si budeš pamatovat. Prostě o fyzickou bolest tu vůbec nešlo!

Dědič založil s dětmi pěvecký soubor, s kterým procestovali celou republiku. Vystupovali také na Slovensku a v romských osadách. Absolvovali přes šedesát vystoupení.

Ano, sjezdili jsme celou republiku. Tenkrát jsme zpívali i na Hradě v Praze Zápotockýmu. To tenkrát Tonda Horváth si podával ruku s „Tondou Zápotockým“!

V roli ředitele působil v dětském domově se školou až do jeho zrušení v roce 1960.

A po roce 60 zase některé chytré hlavy na ministerstvu tenkrát rozhodly, jsem byl zavolán na ministerstvo a bylo mi řečeno: „Skončíš tam s Cikánama, protože cikánskej problém je už u nás vyřešen. Nepotřebujem žádnou školu pro cikánské děti. My tam potřebujeme umístit Ústav pro mravně narušenou mládež ve věku od deseti do čtrnácti let.

Sám Dědič označuje práci s romskými dětmi ve svém životě jako stěžejní.

Byla nejnáročnější, ale o to více si jí vážím.

Kategorie č. 6: Následná profesní kariéra

Po zrušení dětského domova se školou pro romské děti zůstal Dědič v Dobré Vodě ve funkci ředitele v nově zřízeném Ústavu pro mravně narušenou mládež. Zpočátku ani neuvažoval, že by na místě po zrušení romské školy zůstal. Práce s romskými dětmi jej těšila a naplňovala, se zrušením školy nesouhlasil, ale nakonec souhlasil s dvouletým působením v nově zřízeném ústavu.

Takže prostě cikánská škola měla bejt zlikvidovaná a měla tam nastoupit ta děvčata. No a já jsem řek: „Já končím, já tady nebudu.“ Načeš inspektor, tenkrát to byl Jiří Šarbach-se jmenoval, byl inspektorem tady v Prachaticích ve školském úřadě a ten prostě, když jsem hned podal žádost, že končím, tak za mnou přijel a řek: „Podívej se, ty máš zkušenosti z dětskýho domova a tak děle, ty děvčata tam přijdou, já nemůžu nikoho sehnat.“ No tak ten Jirka Šarbach prostě říkal: „Podívej se, nemůžu nikoho sehnat, a když, tak si s tím nebude vědět rady. Ty máš zkušenosti mnohaleté. A dokonce s takovýma prostě morálně zdevastovanýma, zůstaň tam, na tej Dobrej Vodě, já prostě taky přestanu inspektorovat. Já za dva roky chci odejít ze školství a chci jít kantořit, tak tady zůstaň se mnou ještě ty dva roky.“ Tak jsem na to přistoupil, on potom šel dělat ředitele do Volar, ano? A já jsem teda po těch dvou letech skutečně skončil, jo? Děvčata se přestěhovala a ono to bylo dost dramatické.

I při výchově děvčat používal stejné metody, které se mu již dříve osvědčily. Z rozumných děvčat si vytvářel spolupracovnice, které mu byly při výchově ostatních svěřenkyň nápomocné.

...já jsem tam měl jako pořádek, měl jsem to urovnaný, poněvadž jsem si věděl rady s děvčaty hned, to jako zkušenosti jsem měl, já jsem to prostě vždycky ved přes takový ty nejrozumnější, že jsem je bral ke spolupráci, né, že já bych je byl dirigoval. Snažil jsem se jim to vysvětlit: „Vy víte, že to, co tady dělám, je ve váš prospěch, na vás záleží.“ A bylo na ně spolehnutí.

Po dvou letech Dědič skutečně odchází a pracuje na jednotřídní škole ve Lčovicích.

Takže jsem prostě skončil v dětském domově, nastoupil v Lčovicích, to byla idyla! To byla jednotřídka, velice solidní rodiče. Ještě dneska za mnou jezdí. Nedávno, bylo jich asi pět, přijeli pobesedovat, podebatovat. Tam jsem prožil jako rok v idyle přímo, děti hodné! Já jsem měl strach, že mě budou trestat, za to, že se flákám. Tam byly volné čtvrtky! No prostě ve srovnání s tím dětským domovem to byla idyla. Tam jsem za 12 let neměl řádnou

dovolenou, ani Vánoce, to jsem všechno prožíval společně s dětma. To bylo opravdu zápreš. Takže v tej Lčovickej škole, to byla idyla! A z těch žáků dneska, už jsou to taky důchodci a tak dále, ne? Z těch dětí ještě mě zvou tam na besedu taky. Já jsem byl ve Lčovicích na besedě a za mnou sem taky jezdí.

Po ročním působení v Lčovicích dostává Dědič nabídku pracovního místa do Pedagogického ústavu v Českých Budějovicích, zde setrvá až do důchodu.

No takže tam jsem končil a byl jsem tak nějak pozván do Pedagogického ústavu na základě mých zkušeností s různými národnostmi a s různými situacemi ve školství, takže si +mě tak nějak vybrali. Hlavně v poslední době o Cikány, protože to bylo aktuální a je to aktuální miserábl dnes.

V Pedagogickém ústavu se věnoval nejdříve problematice výchovy pro mimoškolní vyučování, až později se opět začal věnovat problematice romského etnika a přednášel po celém Československu.

Já jsem ze začátku na tom Pedagogickým ústavu měl ze začátku jenom problematiku výchovy pro mimoškolní vyučování pro jihočeský kraj. Já jsem tam nedělal cikánskou problematiku, když mě tam jako pozvali a ustanovili teda a zaměstnali, tak já jsem se staral o pracovníky ve školních družinách, to znamená vychovatelky ve školních družinách, ve své péči jsem měl pracovníky v dětských domovech, to znamená přednášky pro ředitele dětských domovů a pro vychovatele v dětských domovech a ve školních družinách, čili ty jsem tak nějak informoval a instruoval. Né Cikány, o to už se vůbec nejednalo. To přišlo až potom, najednou přišli: „My by jsme teda na základě zkušeností, který máš, měli něco začít dělat i s Cikánama.“ No tak jsem samozřejmě začal, a bylo to v kraji České Budějovice a pak samozřejmě začaly zvát i další kraje a došlo to tak daleko, že jsem přednášel po celé republice, ve všech krajích. To málokterý okres by se našel, kde jsem třeba nepřednášel, protože tam třeba byli Cikáni v menšině nebo vůbec nebyli, ano? A jezdil jsem přednášet skutečně prostě na celou řadu míst. Hlavně na východní Slovensko, tam jsem měl těch přednášek opravdu spoustu, tam už jsem jezdil i s dětským souborem. Měli jsme přes šedesát vystoupení, i v těch cikánských osadách, fotky jsou v té publikaci.

Kategorie č. 7: Základní vojenská služba

Dědič nastupuje na vojnu v září roku 1947 po působení ve Skokách. Svoji službu zahájil v Jindřichově Hradci. Po té přechází do Českých Budějovic, kde absolvuje školu pro důstojníky v záloze.

Prošel jsem vojnu v Jindřichově Hradci, potom v Budějovicích, tam jsem byl ve škole pro důstojníky v záloze, ano? A potom z Bílovic jsem po skončení té školy nastoupil v Krumlově, tam jsem byl jenom krátce, a potom jsem byl přeřazen do Kaplice, kde si mě vybral velitel praporu, to byl podplukovník Hrouda. My jsme mu říkali „Na tom tedy“, protože on za každým třetím slovem říkal „na tom tedy“. Tak u tohohle podplukovníka já jsem dělal potom pobočníka a prožil jsem tam vojnu a v té Kaplici jsem i končil. No jinak, myslím, že jste se s tím seznámila, že jsem tam byl v kontaktu se Zátopkem, jo? Ten tam sloužil jako nadporučík. Večer, když přišel kontrolovat ty světnice, tak jsme besedovali.

V armádě skončil s hodností četaře aspiranta. Na vojenských cvičeních byl povyšován až na hodnost nadporučíka. Hodnost kapitána nezískal z důvodů veřejného projevu nesouhlasu s okupací spojeneckých vojsk.

Končil jsem jako četař aspirant a potom jsem postupně na cvičeních a tak dále byl povyšován až na nadporučíka a měl jsem prostě končit jako kapitán, protože důstojníci v záloze prostě končili tu svoji kariéru vojenskou jako kapitáni. To jsem nezískal, protože jsem nesouhlasil v roce 1968 se vstupem našich „ochránců“. Tak prostě, já si na to pamatuji, jak díky ředitelce Pedagogického ústavu, kde jsem byl zaměstnán, mi byla zachována hodnost nadporučíka, ale měl jsem být degradován na hodnost vojína, protože nesouhlasím se vstupem vojsk. To byli Rusové a Maďaři a Poláci a Němci z NDR, tenkrát obsazovali naši republiku, no a já jsem samozřejmě jako s tím nesouhlasil, takže jsem měl být degradován. Ředitelka, protože si myslela to samé co já ve skutečnosti, i když samozřejmě musela jednat tak, jakože se mnou nesouhlasí. Jinak by ji byli vyhodili. Vzpomínám, tenkrát, jak si mě zavolala do kanceláře a říkala: „Podívejte se, chcete zůstat jako kapitán anebo chcete být obyčejný voják?“ Já jsem tenkrát říkal: „Podívejte se, soudružko ředitelko, mě to je jedno, ale jako důstojník bych nemusel nosit tele na zádech, víte? Důstojníkům to vozí na káře, ale obyčejní vojáci si musí nosit na zádech ty telata, to bylo těžký tohle.“ Ona polkla a zůstal jsem důstojníkem. Ale ta hodnost kapitána už mi přiznána nebyla, jo? No takže to je pokud jde o moje vzpomínky na vojančení, ano?

Kategorie č. 8: Zlomové životní události a okamžiky

Válečné období poznamenalo životy všech, kteří ho zažili. Ani Miroslav Dědič nebyl výjimkou. Zažil dramatický odchod ze Sudet. Se svými rodiči odjížděli ze Sudet posledním možným vlakem.

Si vzpomínám, jak tenkrát prostě přišel otec, ten tam dělal tu službu na tom strážním domku a tam byl telefon. My jsme sice neměli elektřinu, ale telefon tam byl, ten železniční. A přišel a říká: „Tak teď mě zrovna telefonovali, za dvě hodiny pojede poslední vlak, a kdo chce odtud odejít do vnitrozemí, kdo tady nechce zůstat prostě, že to budou Hitlerova vojska zabírat, tak za dvě hodiny tady zastaví vlak, a kdo chce připravit si věci, může se jako dostat do toho vnitrozemí.

Maminka se rozplakala a začali shánět, co si prostě vodvezou. Měli na to dvě hodiny. Tak si vzpomínám, že přinesli necky, bedny – takové ty dřevěné bedny a do toho naházeli to nejnnutnější. Peřiny, šaty, nádobí z kuchyně. To, co se prostě dalo jako narychlo takhle sehnat dohromady, tak to tam naházeli. Za dvě hodiny přijel vlak, zastavil, my jsme to tam prostě šoupli, taky do toho vlaku, ano, nastoupili jsme a vodjeli. A vzpomínám si, akorát pes, ten běžel za vlakem, ten s náma nešel, ten tam zůstal a my jsme odtud odjeli!

2. světová válka ovlivnila i Dědičovy studentská léta a nevyhnul se ani smrti svých kamarádů nebo známých. Dědičovi se vybavila situace, kdy zjistili společně se spolužákem, že mu popravili jeho otce, který na gymnázium působil jako profesor češtiny.

Jinak z toho období, kruté bylo třeba: Já jsem kamarádil s jistým Ivanem Stejskalem a to byl syn našeho češtináře a on byl vynikající dramaturg jihočeského divadla v Českých Budějovicích. A za Heydrichiády byl popraven. S tím Ivanem jsem se kamarádil, seděli jsme spolu v lavici a to si vzpomínám, jak mu otce popravili. Si vzpomínám, jak ten otec byl prostě gestapem zatčen, odvezen do tábora, ano? Tenkrát se s matkou a dvěma sourozenci museli přestěhovat k babičce do Netolic a jezdili jsme spolu s Ivanem vlakem. Vzpomínám si, jak prostě jsme vystoupili v Českých Budějovicích na nádraží. Lidi se chodívali dívat na plakátové stěny, kde visely vždycky dvojjazyčné, napřed německy, potom česky, oznámení, kdo ten den byl jako popraven. My jsme tam vystoupili na nádraží, doběhli k plakátové stěně, najednou Ivan mě vzal kolem ramen, položil mně hlavu na ramena a říká: „Táta!“ Dověděl se o tom, že mu otce zbědovali, zabili, popravili z plakátu.

Dalším zlomovým okamžikem, kde válka ovlivnila Dědičův život, byla volba profese. Dědič od svého dětství mnoho četl, psal si deníky, věnoval se také psaní poezie, ale konkrétní představu o svém povolání neměl.

Prostě najednou tu byla výzva, kdo z vás si myslí, že by se ve školství mohl uplatnit, učitele potřebujeme. No já jsem měl maturitu, nic víc, samozřejmě to všechno jsem si dodělal potom. Takže jsem nastoupil, a moje první učitelské místo bylo v Zahájí.

Po úvodních letech svých profesních začátků, které absolvoval vždy na příkaz školských úřadů, dostal možnost nejen na návrat do rodného kraje, ale i výběru školy ze tří možností dle vlastního uvážení.

No já jsem prostě v tom Pstruží, když jsem tu žádost podával, jsem všude v té žádosti uváděl: „Přijmu nejhorší učitelské místo v Jihočeském kraji, aby mě jako vyhověli, jo? Což mě díky Jirkovi Bauerovi vyšlo nakonec. A já jsem se hlásil na tehdy nejhorším okrese a to byl Český Krumlov. Dneska je to „perla“ hned po Praze, ne? Ale tenkrát to bylo nejhorší, opravdu mizérie, protože Krumlov byl z největší části německej, to znamená, po válce byl prázdněj, no a kdo se tam stěhoval? Ty, co neměli kde bydlet. Z vnitrozemí naše největší česká chudoba a cikáni, protože tam prostě dostali celej barák. To bylo fantastické! Tak já jsem tedy žádal nejhorší místo a dostalo se mi teda krumlovského okresu, a když jsem se tam hlásil na školském úřadě, tak inspektor říkal: „Podívej se, mám tady místo v Hořicích, v Pošumaví, tam půjde ředitel za rok do důchodu a tam můžeš ředitelovat, nebo můžeš jít na jednotřídku a to je v Černé, to je u Lipna no a pak je tady ještě, no ale to ti říkám jenom pro úplnost. Tady je správce vojenského prostoru, nějakej kapitán Pohl, to je takovej hlupák nebo humanista, já nevím, von si představuje, že i Cikáni budou chodit do školy, a otevřel tam pro ně v jednejs vesnici, která je obydlená celá Cikány, tak tam pro ně otevřel školu, je to mateřská škola, ale chodí tam do tý mateřský školy od nemluvňat, který tam nosí maminky v náručí až do patnácti let. To ti říkám jenom pro zajímavost. Posad' se, za čtvrt hodiny mi řekneš, jak jsi se rozhodl.“

Dědič si jako mladý kantor, plný elánu a chuti vybral ze tří možností tu nejméně pravděpodobnou. Toužil získat nové zkušenosti, ale sám netušil, jaké zásadní rozhodnutí ve svém životě učinil, a jak moc to jeho následující život ovlivní. Cikánská škola ho zaujala, považoval to za sbírání nových zkušeností. Sám také přiznává, že se cítil velmi sebevědomě a myslel si, že po pěti letech praxe jej už nic nepřekvapí.

No mě to fascinovalo! Jsem si říkal, že už mě nic nepřekvapí. Učil jsem český děti, slovenský děti, německý děti, reemigranty z Volyňska anebo z Ukrajiny, z Balkánu reemigranty, to všechno jsem učil a najednou tady fantazie- cikánská škola. Za čtvrt hodiny mi říkal: „Tak jak si se rozhodl?“ A já povídám, tak já půjdu na tu cikánskou školu. Říkal: „Bud' jsi humanista, nebo hlupák. Podívej se, dobře, budiž, když si se pro to rozhodl.“ Já jsem mu říkal, kde všude jsem jako působil a že mě to jako překvapuje a zajímá a on povídá: „No dobře, hele, já tě tam teda dám, ta škola bude zlikvidovaná, myslíš, že to tam vydrží? Ty Cikáni, až přijde jaro, tak sbalí rance a utečou a my tu školu zavřem. Ty to tam teda tu zimu vydržíš, a potom tě dám, kam si vybereš.

Dalším životním momentem, který se vepsal do života Dědiče, ale v negativním smyslu, je pocit křivdy po odchodu z Dobré Vody. Po dvanáctiletém působení v dětském domově, plného nasazení a obětavé práce byl obviněn z krádeže a vyšetřován policií. Obvinění byl Dědič zbaven a s původcem udání si vše vysvětlil, ale ten pocit hořkosti z takového nařčení v člověku zůstane. I v takto nepříjemné životní situaci se projevuje Dědičův talent a schopnost komunikace, s autorem udání si nakonec vše vyjasnili.

To ještě pro zajímavost. Tam totiž po mém odchodu, tam nastoupil prostě jako ředitel pedagog z Prahy. Já jsem potom s ním mluvil samozřejmě. Jednak, já jsem, když jsem mu to předával, tak jsem mu prostě dal informace popravdě o všech, o chovancích, o vychovatelkách, o učitelích, o pomocném personálu, uklízečky. Jsem ho informoval, na koho se může spolehnout, kterýho vůbec nemusí brát tak nějak v úvahu a na který si musí dát pozor. Třeba jsem říkal, tadydle z toho pomocného personálu, to je lenoch, ta by nejradši brala peníze, ale neuklízela. Prostě jsem informoval popravdě. A zajímavý bylo, ten nový ředitel, ten tam skončil za rok. Potom se to předávalo jednomu z mých spolupracovníků, co tam byli se mnou. Ten to přebíral jako ředitel, poněvadž zkušenosti z toho měl vlastní. A byl tam prostě jako solidním direktorem. Když ten z Prahy to předával a mě si zavolali, tak on mě říkal: „Já jsem si s tím nevěděl rady, a voni mě všichni tak nějak dávali rozumy.“ A von si to vykládal, že já je proti němu poštávám. To ještě si pamatuju, to je taky taková drobnůstka. Přijeli za mnou policajti, ano? Že tam mají prostě na velitelství udání, co jsem si odtud odvez, co jsem tam ukrad, když jsem tam končil jako ředitel. Byli tam prostě nějaký, samozřejmě moje soukromý věci a obrazy. Jeden bych Vám mohl ukázat, nahoře visí, no tady není. To byl prostě ten ředitel, po těch neúspěších prostě, z toho, co mu tam dali tak nějak ty informace, co jsem odvez, tak mě šetřili. Přijeli za mnou, já jsem všechno doložil, že to je moje. Dokonce jsme jeli do těch Lčovic, co jsem tam

byl v tý škole potom. Tam byla dlažba v kuchyni, a oni mě udali, že jsem tu dlažbu ukradl tam v tom dětském domově. A jeli jsme k mému švagrovi, od kterýho já jsem tu dlažbu měl. Naštěstí on měl vydlážděnou chodbu, a když se ho policajti ptali, jestli má jako doklad, tak jim ho ukázal a že mě tu dlažbu daroval. Tak to byla taková situace, to byla „odměna“ za moji dvanáctiletou práci v dětském domově, že chtěli ze mě udělat zloděje! Samozřejmě to bylo vše v pořádku, se to vyřídlilo a všechno jelo dál.

Kategorie č. 9: Důležité osoby

Důležitými osobami v životě Miroslava Dědiče, kteří formovali jeho názory a životní postoje, byli samozřejmě v první řadě jeho rodiče.

Moji rodiče byli členy Jednoty bratrské. My jsme jezdili do toho společenství, do takzvaného shromáždění, neříkali jsme, že jdeme do kostela, ale do shromáždění. Čili grunt bylo křesťanství. A z toho jsem vyšel: „Miluj bližního svého, jako sebe samého.“ A nejenom to: „Milujte i nepřátele své a dobře činite těm, kteří vám ubližují.“ – To byl grunt, a z toho jsem vycházel.

Ve vzpomínkách se Dědičovi vybavují především činy jeho rodičů, které popisují jejich silný charakter.

A otec to tam chodil krmit, když z těch Sudet utekli. Tak vždycky v noci tam šel prostě tajně přes tu demarkační čáru, kde to střežili prostě ti němečtí pohraničníci, ano?

A přišel jednou a říká: „Tak dneska jsem tam byl naposled. Němci po mně stříleli a to nestojí za to, abych obětoval život za prase.“

Po dramatickém odchodu ze Sudet se rodiče rozhodli vrátit do strážního domku ještě pro zbývající věci, které ve spěchu nemohli s sebou vzít. Domek byl ale vykraden a dozvěděli se, že jejich věci si odvezla německá stráž. Maminka jednala s německými pohraničníky rázně a odhodlaně, s cílem uhájit si ukradené věci, to ale samozřejmě německou stráž popudilo.

No, když zjistili, že je všechno vykradeno, ten strážní domek a dozvěděli se, že něco z toho vodvezli ti pohraničníci němečtí na hájovnu opodál. Tak se tam vydali tenkrát s žebříňákem, s vozem s párem koní, ano? Maminka začala prostě v té hájovně, tam, co ta stráž bydlela, začala prohlížet a ukazovala prostě, tady to je naše, to si vodvezem. A před vchodem do té lesovny stála díže, co se v ní dělalo těsto na chleba, poněvadž maminka

každých čtrnáct dní vždycky pekla chleba doma. Ten jsme nekupovali, ten maminka vždycky pekla, ano? Tam vedle strážních domků byla vždycky pec o samotě takhle, jo? Ta pec se roztopila, pak se to vyhrabalo, pec byla rozžhavená a nasázely se tam prostě ty bochníky. A maminka prostě říkala, tadyhle ta díže je taky moje, tu si taky vodvezu. Oni tam házeli do toho vodpadky. Měli to před vchodem a házeli do toho vodpadky. Ta díže byla před domem, a házeli je tam jako do odpadkového koše. Tu díži měli rodiče na to těsto. Maminka se na ně obrátila a říká: „Kam mám vysypat tadyhle tu díži? Ta je taky moje, já si ji taky vodvezu.“ Načež se z toho houfu těch pohraničnicků ozvalo: „Ať si to ta česká svině sežere!“ Načež maminka se otočila a říká: „Takovej hlad ještě nemám, abych po vás musela žrát odpadky.“ Když tohle řekla, tak se prostě všichni naježili, jo? „Pudete s náma!“ Že jsou zatčený prostě. Načež maminka se rozplakala, samozřejmě, že já přijedu ze školy z Budějovic, že se nedostanu domů, že nemám klíče, že je tam zamčeno, klíče že jako nemám.

Maminku nakonec pustili domů, ale bez jejich osobních věcí a otec skončil na 14 dní ve vězení. Propustili jej až po zjišťovaných referencích od jejich tehdejších sousedských německých rodin.

Tak nad ní se ustrnuli, ji pustili, ona s tím kočím a prázdným žebříňákem vodjela a otce odvezli. A odvezli ho do Nových Hradů. Tam je starý hrad a zámek na Nových Hradech, ano? A on tam byl 14 dní zavřenej. Zjišťovali si od těch Němců tam, jak jsme se k nim chovali, podle toho, že budou s námi jako zacházet. My jsme s nima vycházeli dobře. My jsme žádný nepřátelství neměli, já jsem měl dokonce kamarády, a žili jsme na samotě, takže ty kontakty nebyly. Takže se nic zlého nedověděli, naopak, že jako jsme se chovali k nim solidně, tak otce potom propustili. Na to mám taky zážitek!

Propuštění otce Dědič popisuje jako velmi dojemný okamžik umocněný předvánočním časem.

Bylo to už nějak v předvánoční době tenkrát. Seděli jsme s maminkou, byli jsme tam o samotě na takovém statku. Říkalo se mu Los Pecnovec, poněvadž ten majitel se jmenoval Los Pecen. Tam prostě měli tu prázdnou místnost. Si vzpomínám, jak jsme seděli na převrácených neckách, to bylo místo židlí a místo stolu jsme měli dřevěnou bednu, co jsme v tom jako vodvázeli nějaký ty věci, když jako jsme utíkali. Načež najednou za oknem, byl už večer, šerilo se, a ozvalo se: „Čechy krásné, Čechy mé“- píseň zazněla pod oknem. Byl to otec, oni ho pustili, a když přišel, takhle jsme se s ním setkali, když se vracel z vězení.

Další důležitou osobou v jeho životě byl Jiří Bauer, kolega pedagog ve škole v Novém Zvolání. Ten Dědičovi přes svého příbuzného pomohl k vytouženému přeložení zpět do rodného kraje.

A tam v tom Novém Zvolání jsem se skamarádil s jistým mladým kantorem, on tam nastupoval jako mladý kantor taky - Jiří Bauer, je tři roky mrtvý už. My jsme se skamarádili, a ten měl příbuzného, který byl na přední straně odborů v Praze a odbory prostě a centrála v Praze byla firma. Jirka říkal: „Já ti to zařídím!“ A skutečně prostě jsem byl najednou přeložen.

Já jsem nastupoval po tom Novém Zvolání, oni chtěli, abych tam dělal ředitele. Jsem říkal, že to dělat nebudu, já chci mít klid, dejte mě na jednotřídku. Tak jsem se dostal do Pstruží, to je tam Merklín, Pstruží. Tak jsem nastupoval na jednotřídku a byl jsem tam jenom měsíc. Prostě po měsíci ten Jirka Bauer mě to zařídil, prostě ten jeho příbuznej zatlačil a já jsem byl prostě přeložen.

S bývalým kolegou Jiřím Bauerem pokračovalo přátelství i po jejich rozloučení ve společném místě působení v Novém Zvolání. Zatímco Dědičova životní pout' byla nasměrována na romského žáka, Jiří Bauer se stal filmovým dramaturgem.

Ten Jirka Bauer, zase pro zajímavost, on se potom dal na práci u filmu a byl filmovým dramaturgem a byl celou řadu let tajemníkem Filmových festivalů v Karlových Varech, tam jsou každoročně i teď, ano? A ten Jirka Bauer tam dělal prostě tajemníka a já jsem potom s dětma tam každý rok zadarmo se účastnil prostě těch festivalů. Tam děti viděly všechny ty filmy, co tam probíhaly pro děti přístupné. Tam jsme jezdili každoročně.

Kategorie č. 10: Rodina a soukromý život

Se svojí manželkou Anežkou, za svobodna Filipovou se poznal ve škole v Květušíně.

Poněvadž ona působila v Květušíně jako vychovatelka. Já jsem tam nastupoval, a ona už tam byla. Ona tam byla od 2. července 1950 a já jsem tam nastoupil od 1. října 1950.

S manželkou se oženil v roce 1955! Žijí spolu již 59 let, ve vzájemném respektu a toleranci.

Manželka má samozřejmě na některé věci jiný názor než já, já jí ho neberu!

Z manželství se jim narodili dvě dcery Šárka a Miroslava. Starost o domácnost a o výchovu dcer ležela především na manželce. Dědič působil až do důchodu v Pedagogickém ústavu v Českých Budějovicích a do práce dojížděl.

Vycházeli jsme spolu vždy dobře, měli jsme se rádi a pořád máme dobrý vztah, ale přiznávám, že výchova dcer byla především zásluhou manželky. Když jsem pracoval v Pedagogickém ústavu, odjížděl jsem do práce v pondělí ráno a vracel jsem se v sobotu večer, protože tenkrát se muselo pracovat i v sobotu.

S manželkou a dcerami nejprve bydleli v Lčovicích, kde působil na jednotřídní škole. Po deseti letech se přestěhovali do rodného domu rodičů jeho paní, do Chluman u Prachatic.

S manželkou jsme bydleli v těch Lčovicích, já jsem do těch Lčovic šel v roce 62, to Šárce byly, naší dceři, 2 roky. A Mirka, ta se narodila, až když jsme byli v Lčovicích. A sem jsme se stěhovali v roce 72, to znamená po deseti letech. Čili já jsem 10 let jako jezdil do Budějovic, tenkrát byly pracovní soboty ještě, takže já jsem v pondělí ráno odjel a domů jsem se vracel v pátek večer nebo v sobotu, podle situace. A pak to prostě samozřejmě byla věc manželky, ta se musela starat o holky. Ona ze začátku byla zaměstnána taky, třeba tady byla ředitelkou mateřské školky, když jsme se přestěhovali sem.

Jednalo se o přízemní domek s jednou velkou místností a kuchyní. Dědič zúročil své zkušenosti z nucených prací a horní patro domu postavil svépomocí.

Takže já jsem od půlky septimy byl prostě pořád ve fyzické práci, takže jsem se tam naučil makat, a protože jsem tam pomáhal, dělal jsem maltu zedníkům, takže jsem se naučil zedničit, a postavil jsem chalupu. Tady jsem postavil komín, to je taky moje dílo. Já jsem původně myslel, že to bude rozdělený na dva pokoje, že tady bude prostě zeď. Pak jsme se domluvili, že to necháme tak, takže to je taková rarita, že komín je uprostřed místnosti. Celé to poschodí, tohle všechno, ty vomítky na stropě, jsem dělal já.

Obě dcery mají vysokoškolské vzdělání a obě dcery i přes počáteční ujišťování, že ve školství pracovat nebudou, nakonec jako kantorky působily.

Mám dvě dcery, od začátku obě tvrdily, že ve školství nikdy pracovat nebudou. Starší dcera Šárka vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze a učila tady poblíž na učilišti, nyní je zaměstnána mimo školství. Mladší dcera Mirka má Střední zdravotnickou školu, čili zdravotní sestra a ještě vystudovala pedagogickou školu a defektologii a učí na škole při nemocnici v Prachaticích.

Obě Dědičovy dcery mají dvě děti, takže je čtyřnásobným dědečkem. Od minulého roku přibyla do rodiny Dědičovi ještě pravnučka Julinka, dcera vnuka Mikuláše.

Starší dcera má syna Mikuláše, vystudoval konzervatoř. Je to klavírista, varhaník. Vystupuje i v zahraničí – ve Francii, v Německu. Druhé dítě jim nebylo dopřáno, adoptovali si s manželem romské děvčátko Andrejku. Dnes jí je 14 let, je moc hodná a velmi manuálně zručná. Manžel dcery je kastelánem na zámku Kratochvíle.

Mladší dcera Mirka má dva syny, Kryštofa a Štefana. Nyní ukončili střední školu a byli oba přijati na medicínu.

V současné době si Dědič užívá zaslouženého odpočinku. Věnuje se rodině, vnoučatům, pravnučce. Rád zahradničí a svými pěstitelskými úspěchy zásobuje nejen sebe a svou paní, ale i rodiny svých dcer.

Věnuji se zahrádce, pěstuji brambory, cibuli, česnek, ředkve, fazole...- a nejenom pro vlastní potřebu, ale i pro rodiny mých dcer. Zahradničení, to je to, co mne drží, rýč a lopata – to je co mne udržuje!

Více než 40 let se věnuje psaní kroniky Chluman. Stále ho zajímá dění ve světě i v naší zemi. Ve svých 88 letech je v úctyhodné kondici, při chůzi nepotřebuje stařeckou hůl, má výborný zrak, nenosí dioptrické brýle ani na čtení. Život bere jako dar.

Když se dívám na současnost, tak s porovnáním s válečnými hrdiny je ti idyla. Není to samozřejmě ideál, ale nejde o život!

6 SHRUTÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI

V úvodu výzkumné části byl vytyčen jeho cíl, který zněl: Jak vnímá PhDr. Miroslav Dědič svou životní pouť při pohledu na profesní vývoj? Vymezili jsme i cíle dílčí, které znějí: Jak ovlivnilo Miroslava Dědiče jeho dětství? Jaký vliv měli rodiče Miroslava Dědiče na jeho osobnost? Jakým způsobem ovlivnily život Miroslava Dědiče historické události? Jakou činnost ve svém profesním životě vnímá za dominantní? Jaký vliv měla na profesní vývoj Dědičova rodina?

Pro nalezení odpovědí na výzkumné otázky byla zvolena metoda rozhovorů se samotným Dědičem. Rozhovory měly dvě různé formy. Jednalo se o polostrukturovaný rozhovor a rozhovor narativní, jinak také narativní interview. Kombinací těchto forem rozhovorů nám bylo umožněno získat maximálního množství informací potřebných při výzkumu. Rozhovory byly nejdříve nahrávány na záznamník mobilního telefonu a dále byla provedena přesná transkripce. Obsah rozhovoru nás navedl k vytvoření deseti interpretačních kategorií: dětství, studium, volba profese, pedagogické začátky, vrcholná profesní kariéra, následná profesní kariéra, základní vojenská služba, zlomové okamžiky, důležité osoby v jeho životě, rodina a soukromý život.

Volbu profese Dědiče ovlivnila situace po skončení 2. světové války. Jak sám řekl: „Byla tu výzva!“ On sám kariéru pedagoga nijak neplánoval a ani o ní nesnil, ale výzvu „stát se pedagogem“ kvůli nedostatku učitelů v poválečném Československu přijal, a práci pedagoga si zamiloval. Ve svém vyprávění podrobně popsal i dětství, ve kterém zmiňuje kontakt s jinými národnostmi od nejútlejšího věku. Vzhledem k tomu, že Dědič žil v oblasti Sudet, byli jeho prvními kamarády německé děti. Rodiče měli na formování charakteru a životních hodnot zásadní vliv, a Dědiče vychovávali v duchu křesťanství. Dědič uvedl: „To byl grunt, a z toho jsem vycházel.“ Za dominantní činnost ve svém životě jednoznačně označil práci s romskými dětmi. Popisuje ji jako činnost nejdlejší a zároveň nejnáročnější, a z toho důvodu si jí také nejvíce váží. Se svojí manželkou se poznal v romské škole v Květušíně, kde pracovala jako vychovatelka. Manželé jsou úctyhodných 59 let. Stála mu vždy po boku a v dobách, kdy dojížděl za prací do Pedagogického ústavu v Českých Budějovicích, zůstávala péče o domácnost a o jejich dvě dcery především na ní. Dědič si tak za podpory své rodiny doplnil vzdělání až k získání doktorátu z filozofie. V jejich společném domě má Dědič vlastní pracovnu, ve které se nachází i dosud nevydaná sbírka básní a také kniha pohádek. Jedna místnost slouží jako

Dědičův archiv. Při setkání s tímto milým, srdečným člověkem na Vás sálá jeho charisma, skromnost, obrovská pokora a úcta k životu. V rozhovoru řekl: „Když se dívám na současnost, tak s porovnáním s válečnými časy je to idyla. Není to samozřejmě ideál, ale nejde o život!“

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali životem a dílem sociálního pedagoga Miroslava Dědiče, který působil na 1. romské internátní škole v Květušíně. Smyslem tohoto počínu bylo vyzdvihnout a oživit význam životních činů Miroslava Dědiče v oblasti multikulturní výchovy a jeho přínos pro naši zemi. V teoretické části byly vysvětleny pojmy, které bezprostředně souvisí s tématem této práce.

Věnovali jsme se tak pojmu sociální pedagogika, sociální pedagog, multikulturalismus, filantropie, edukace romského žáka. Stručně jsme se pokusili nalézt společné znaky u vybraných osobností sociální pedagogiky jako je Miroslav Dědič, Přemysl Pitter, Johann Heinrich Pestalozzi, Anton Semjonovič Makarenko. Krátce jsme vymezili historii sociální pedagogiky. Druhá kapitola již byla soustředěna na osobnost Miroslava Dědiče, jeho životopis, dílo a popis jeho osobnosti jako východisko pro pedagogickou činnost. Třetí část rozebírá Dědičovu konkrétní pedagogickou činnost z hlediska pedagogického, etického a filozofického.

Empirická část obsahuje samotný výzkum. V první fázi byla položena výzkumná otázka: Jak vnímá PhDr. Miroslav Dědič svou životní pouť při pohledu na profesní vývoj? Vymezili jsme i dílčí cíle. Pro nalezení odpovědí na výzkumné otázky jsme zvolili kvalitativní výzkum, který se uskutečnil formou rozhovorů přímo se sociálním pedagogem Miroslavem Dědičem. Polostrukturovaný rozhovor nám umožnil získat informace na konkrétní dotazy. Použití narativního rozhovoru nám poskytlo hlouběji proniknout do vnímání a myšlení Miroslava Dědiče. Jeho subjektivní popis vlastního života tak odráží jeho vlastní pocity, které nám dávají odpovědi na základní výzkumnou otázku i dílčí cíle. O skutečnosti, že jeho subjektivní vnímání vlastního života není nijak zkreslené, jsme měli možnost se přesvědčit z prostudovaných zdrojů, kterými byly Dědičovy publikace a novinové články.

Z výzkumu vyplynulo, že rozhodnutí stát se pedagogem nebylo v Dědičově případě jeho snem, ale bylo ovlivněno historickou událostí, jakou byla 2. světová válka. Výzkum nám také ukázal, že charakter osobnosti hraje v pedagogické činnosti obrovskou roli, a nelze ji v žádném případě podceňovat. Kvalitního pedagoga neposuzujeme jen podle odborných znalostí, ale také dle silné charakterové stránky. U Dědiče se vzácně snoubila láska k dětem, empatie, pracovitost nad rámec svých povinností s přirozenou schopností správného intuitivního jednání.

Životní příběh Miroslava Dědiče by tak mohl oslovit všechny současné i budoucí sociální pedagogy, pracovníky pomáhajících profesí, ale i širokou veřejnost. Inspirativní může být život sociálního pedagoga Miroslava Dědiče pro všechny, kteří dokážou ocenit, když se pracuje s nadšením, osobním zaujetím a neutuchajícím nasazením.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] A. S. Makarenko: *Sborník statí a článků*, Praha: Svět sovětů, 1950.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Teórie sociálnej pedagogiky: edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť Slovenskej akadémie vied, 2011, ISBN 978-80-970675-0-2.
- [3] BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix, 2008, ISBN 978-80-86031-83-5.
- [4] BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé: 12. setkání Hnutí R v Květušíně 27. - 28. listopadu 1998*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, ISBN 80-902461-1-7.
- [5] *Cesta začíná každý den*. Editor Fabian Bergmann. Překlad Blanka Kirsteinová. Praha: Vyšehrad, 2002, ISBN 80-702-1482-1.
- [6] DĚDIČ, Miroslav. Problémy s adaptací ve školním prostředí. In *Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference: 4. setkání národnostních menšin a 23. setkání Hnutí R: 11. -12. listopadu 2004*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005, ISBN 80-902972-8-9.
- [7] DĚDIČ, Miroslav. Životopisné ohlédnutí. In: *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference: 3. setkání národnostních menšin a 22. setkání Hnutí R: 13. -14. listopadu 2003*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2004. Praha a národnosti. ISBN 8090297269.
- [8] DĚDIČ, Miroslav. *Než roztály ledy = Bevor das Eis auftaute*. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002, ISBN 80-239-2720-5.
- [9] DĚDIČ, Miroslav. Spravedlnost a láska ve výchově. In *Most pro lidská práva* (Dvuměsíčník pro svobodné a rovné vztahy), roč. II (Most 5), 1999, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [10] DĚDIČ, Miroslav. *Omluvte mě, pane profesore: příběh ze života českobudějovických studentů za války*. Vimperk: Papyrus, 1998, ISBN 80-857-7685-5.
- [11] DĚDIČ, Miroslav. *Škola bez kázně*. Stráž, tiskařské závody, n. p., závod Vimperk. Plzeň: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1985.

- [12] DĚDIČ, Miroslav. Ve třídách máme také problémové děti. In *Učitelství noviny*, roč. 82, 1979, č. 34, s. 5, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [13] DĚDIČ, Miroslav. Cikánské děti ve školních družinách. In *Učitelství noviny*, roč. 78, 1975, č. 6, s. 4, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [14] DĚDIČ Miroslav. Cikánské děti v mateřských školách. In *Předškolná výchova 4*, roč.1974/75 (časopis pro pracovníčky jasiel a materských škôl), s. 105, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [15] DĚDIČ, Miroslav. Čím se získává autorita. In *Učitelství noviny*, roč. 77, 1974, č. 9, s. 4, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [16] Dědič, Miroslav. Cesta zarubaná. In *Učitelství noviny*, roč. 77, 1974, č. 4, s. 10, uloženo In Muzeum romské kultury, Brno.
- [17] DĚDIČ, Miroslav. Spravedlnost a láska ve výchově. In *Most pro lidská práva* (Dvuměsíčník pro svobodné a rovné vztahy), roč. II (Most 5), 1999, uloženo In Muzeum Romské kultury, Brno.
- [18] FENSTERMACHER, Gary D. a Jonas F. SOLTIS. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008, 124 s. ISBN 978-80-7367-471-7.
- [19] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, ISBN 80-85931-79-6.
- [20] *Kapesní slovník cizích slov*. Praha: Cesty, 2000, ISBN 80-718-1410-5.
- [21] KLÍMA, P. K epistemologickým a metodologickým zdrojům sociální pedagogiky. *Éthum*, 1993, s. 3-11. In KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Portál, 2008, ISBN 978-807-3673-833.
- [22] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Portál, 2008, ISBN 978-807-3673-833.
- [23] KRAUS, Blahoslav. Sociální pedagogika jako vědní disciplína a jako studijní obor. In: *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitá disciplína*. 2000. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2000, s. 68-76. ISBN 80-90-2936-0-3.
- [24] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, ISBN 80-247-1362-4.
- [25] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, Pedagogika

(Grada). ISBN 978-802-4734-705.

- [26] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum*. Praha: ISV, 2001, Pedagogika (ISV). ISBN 80-858-6672-2.
- [27] PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006, První pomoc pro pedagogy, 4. ISBN 80-725-4866-2.
- [28] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.
- [29] *Universum: Všeobecná encyklopedie. 3. díl. F-H*. Praha: Odeon, 2000, 676 s. ISBN 80-207-1063-9.
- [30] ZELINA, Miron. *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-100-0456-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- Sb. Sbíрка.
s. Strana.
cit. Citace.
aj. A jiné.
č.j. Číslo jednací.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rešerše

Příloha P II: Rejstřík věcný a jmenný

Příloha P III: Rozhovor s M. Dědičem 12. Července 2013

Příloha P IV: Rozhovor s M. Dědičem 7. Února 2014

Příloha P V: Fotografie s M. Dědičem

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE

DĚDIČ, Miroslav. *Než roztály ledy = Bevor das Eis auftaute. Praha: Kulturní sdružení občanů německé národnosti ČR, 2002, ISBN 80-239-2720-5.*

Kniha popisuje průběh působení na škole v Novém Zvolání během jednoho školního roku. Vzhledem k tomu, že se jednalo o období krátce po válce a třída byla tvořena převážně německými dětmi, nebylo jednoduché nalézt k sobě vzájemně cestu a sblížit se. Učitelé i žáci se museli naučit oprostít od hrůzných zážitků z války, aby dosáhli pozitivních výsledků. Miroslav Dědič pod pseudonymem Zbyňka Zemana vyjadřuje i vlastní pochyby a vnitřní rozpolcenost než si uvědomil, že německé děti za zločiny války nemohou. Nebylo jednoduché přesvědčit ani rodiče dětí o upřímných úmyslech. Jen otevřenou komunikací, společnými výlety a zážitky, kvalifikovanou pedagogickou činností se dokázaly vztahy českých a německých občanů změnit nejen ve škole, ale mělo to pozitivní dopad i na celou obec.

DĚDIČ, Miroslav. *Omluvte mě, pane profesore: příběh ze života českobudějovických studentů za války. Vimperk: Papyrus, 1998, ISBN 80-857-7685-5.*

Už samotný název napovídá, o čem kniha vypráví. Miroslav Dědič v publikaci líčí období svých studentských let, která probíhala během 2. světové války. Dědič popisuje jednotlivé profesory i průběh studia, atmosféru studií během válečných let, osudy svých kamarádů a známých, ale také konkrétní zkušenosti z nucených prací. Za války museli na nucené práce nastoupit všichni studenti už v půlce septimy a Dědič tak poznal i tvrdou fyzickou práci na vlastní kůži.

DĚDIČ, Miroslav. *Škola bez kázně. Stráž, tiskařské závody, n. p., závod Vimperk. Plzeň: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1985.*

Poutavě vylíčeno desetileté působení Miroslava Dědiče v 1. romské škole v Květušíně, ve vojenském prostoru v Boleticích, který se záhy stal i dětským domovem. V padesátých letech, kdy pro romské děti nebyla uzákoněna povinná školní docházka, a nikdo neměl s učením romských dětí žádné zkušenosti, se Miroslav Dědič snažil nalézt k dětem cestu a

probudit v nich zájem o vzdělání. Sblížila je Dědičova projevená důvěra v jejich schopnosti, společné zážitky, výlety, chov drobných domácích zvířat, zahradničení. Popisuje pedagogické úspěchy a pokroky dětí, ale i problémy s nimi, zejména na začátku působení. Škola se po pár letech přestěhovala z důvodu nevyhovujících a nedostačujících prostor do Dobré Vody. Založily pěvecký sbor, s kterým vystoupily na mnoha místech po celé Československé republice, dostali pozvání vystoupit i na Pražském hradě pro prezidenta Antonína Zápotockého.

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix, 2008, ISBN 978-80-86031-83-5.

Publikace se zabývá výchovou a vzděláním se zaměřením na romského žáka. Autor zdůrazňuje význam filozofie výchovy v aplikaci na edukaci romského žáka. Zabývá se také metodami výuky, kde vidí velký potenciál v užívání etických situačních her. V kapitole Vyrovnávací postupy ve vzdělávání romských žáků uvádí: „Zastavit společenský propad romských komunit lze pouze vyrovnávacími postupy, jež budou sledovat jako hlavní cíl integraci romských komunit a získání ekonomické soběstačnosti jejich členů. V tomto smyslu musí být specifický přístup kombinován s úsilím o přizpůsobení obecných opatření a zdrojů s ohledem na specifické podmínky a potřeby Romů.“ (Balvín, 2008, s. 26)

BALVÍN, Jaroslav. *Romové a jejich učitelé: 12. setkání Hnutí R v Květušíně 27. -28. listopadu 1998*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, ISBN 80-902461-1-7.

Knihy Romové a jejich učitelé je zajímavým sborníkem z 12. setkání Hnutí R v Květušíně 27.-28. listopadu 1998. Nalezneme zde příspěvky a proslovy účastníků tohoto setkání, mimo jiné i vystoupení Miroslava Dědiče, který zde přednesl svůj příspěvek o působení na romské škole v Květušíně, ale také vzpomínal na své již zesnulé žáky této školy manžele Bandyovy, kteří se také stali učiteli. Setkání se účastní ředitelé a učitelé škol, kteří se právě vzdělávání romských žáků věnují. Při tomto setkání vystoupili se svými projevy, a podělili se o své názory také první romští pedagogičtí asistenti.

FENSTERMACHER, Gary D. a Jonas F. SOLTIS. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008, 124 s. ISBN 978-80-7367-471-7.

Tato útlá publikace od amerických pedagogů G. D. Fenstermachera a J. F. Soltise překvapí zajímavým náhledem na vyučovací styly učitelů, které vhodně doplňují řadou odpovídajících příkladů. Publikace se snaží poukázat na skutečnost, jak se praxe a teorie vzájemně prolínají. Již v samotném úvodu knihy prezentují názor, který zasluhuje zamyšlení: „Jsme přesvědčeni, že jedním z největších problémů vzdělávání učitelů je, že klade příliš velký důraz na teoretické znalosti ve srovnání s rozvíjením jejich reflektivních a sebereflektivních dovedností.“ (Fenstermacher, Soltis, 2008, s. 9)

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006, První pomoc pro pedagogy, 4. ISBN 80-725-4866-2.

Další knihou je *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele* od Jana Průchy, což je publikace s velice výstižným názvem. V této sympatické knížce nalezneme vymezení základních pojmů pro rychlou orientaci v oblasti multikulturní výchovy. Velmi zajímavé jsou zejména kapitoly popisující praxi multikulturní výchovy ve vybraných zemích světa.

PŘÍLOHA P II: Rejstřík věcný

A

Andragogika 13

C

Cikánská škola 41, 45

D

Děti 26

Děti české 15

Děti maďarské 15

Děti německé 15

Děti romské 15, 27, 29

Děti slovenské 15, 20

Děti židovské 15

Dobročinnost 19

E

Edukace romského etnika 12

Edukace romského žáka 19

Empatie 25

Etnika 18

Exekutivní styl 27

F

Facilitační styl 27

Facilitátor 29

Filantropie 16, 19

Filozofie 29

Filozofie výchovy 29

H

Historie 29

Hledisko etické 29

Hledisko filozofické 29

Hledisko pedagogické 29

Hnutí R 16, 22

Hnutí spolupracujících škol R 16

Humanismus 15, 29

Humanistická pedagogika 15

I

Interakce 26

Interkulturní společnost 18

Interkulturní výchova 16

Internátní škola pro Romy 19, 20, 34

Intervence 18

J

Jednota bratrská 15, 24

Jednopřípadová studie 32

K

Kompetence 26

Kompetence sociálního pedagoga 13, 26

Kompetence osobnostní 26

Komunikativnost 25

Krizové životní situace 17

Křesťanství 24, 25, 47

Kultura 18, 19

Kulturní statky 18

Kulturní systémy 18

Kvalitativní výzkum 32, 35

L

Láska 19, 24, 36

Liberální styl 27

Lidumilnost 19

Lidské kultury 18

M

Marxismus-Leninismus 15

Migrace obyvatelstva 20

Miličův dům 15

Morální hodnoty 29

Multikulturalita 18

Multikulturalismus 12, 18

Multikulturní výchova 13, 16

Multikulturní povědomí 16

Muzeum romské kultury 35

N

Náboženské skupiny 18

Narace 32

Narativní intreviev 32

Němci 37

O

Odvaha 25

Osobnost 12, 15, 17, 20, 24, 27, 32

Osobnostní rysy 25

Osvěta 19

P

Patologické jevy 13, 16

Pedagog 20

Pedagogická činnost 20, 26, 28, 29, 36

Pedagogický pracovník 18

Pedagogický výzkum 28

Pedagogika 22

Populace 18

Potenciál 29

Poválečné období 19, 20

Prevence 16, 18

Profesionální étos 27

Převýchova 18

R

Rasy 18

Reedukace 16

Romská kultura 27

Romská škola 20, 34, 35

Romské děti 40

Romské etnikum 19, 26, 29

Romský pedagogický asistent 19

Romský žák 16 19, 27, 28

S

Sebeaktualizace 27

Sebeporozumění 27

Sociální pedagog 14-18, 32

Sociální pedagogika 12-18, 20

Sociální tlaky 29

Sociálně výchovné práce 17

Sociálně výchovné působení 18

Sociokulturní seskupení 18

Sociologie 17

Společenskost 25

Subkultury 18

Š

Škola 28

Školní výuka 28

Škola pro romské děti 21, 27

T

Tradice 19

Tvořivě-humanistická výchova 29

U

Učitel 14, 20, 26-28

V

Válka 14, 34, 36

Výchova 15, 16, 21, 22, 29, 41, 42

Vychovatel 29

Vyučovací styly 13, 27

Výuka romského žáka, 13

Výukové metody 28

Vzdělávání 22

Rejstřík jmenný

B

Bandy František 24

Bakošová Zlatica 12, 13-14, 18, 26

Baláž Otto 12

Balvín Jaroslav 12, 13, 15, 17, 19, 26, 27, 29

Bauer Jiří 48-49

Bolzano Bernard 17

C

Cílková Eva 12

Cichocz, M. 12

Ciczkowski, W. 12

D

Dědič Miroslav 12, 14, 15, 17, 19, 20-29, 34-35, 37, 43-44, 47-48, 50, 52

E

Emmerová Ingrid 12

F

Fenstermacher, G. D. 14, 27-28

Filipová Anežka 49

G

Gulová Lenka 12

H

Halová Hana 21

Hladík Jakub 12

Hroncová Jolana 12

Hübschmannová Milena 22

CH

Chudý Štefan 12

J

Jánošík František 38-39

K

Kawula, S. 12

Klein Dušan 25

Klíma Dušan 17

Kowalski, M. 12

Kraus Blahoslav 12, 17-18

Kříž Pavel 20

L

Lindner, G. A. 17

M

Makarenko, A. S. 15, 29

N

Natorp Paul 17

P

Pestalozzi, J. H. 15, 17

Pitter Přemysl 15

Pohl Josef 20, 25, 39

Procházka Miroslav 12-13, 15, 17, 26

Prudký Libor 12

Průcha Jan 12-13, 18

Přadka Milan 12

S

Seibt Karel Jindřich 17

Schuster Michal 35

Soltis, J. F. 14, 27-28

Stejskal Ivan 44

Š

Šarbach Jiří 41

Šišková Tatjana 12

Švingalová Dana 12

T

Tollarová Lenka 12

W

Walancik, M. 12

Winiarski, M. 12

Winnicki, A. R. 12

Z

Zápotocký Antonín 40

Zátopek Emil 43

Zelina Miron 29

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S M. DĚDIČEM 12. 7. 2013

Pane Dědičí, jak vzpomínáte na své dětství?

Vyrůstal jsem jako jedináček, po mém narození už moje maminka děti mít nemohla. Tatínek byl železničář, maminka byla v domácnosti. Tím, že jsem vyrůstal sám, bez sourozenců, musel jsem se nějak zabavit, velmi mnoho jsem četl a od 14 -ti let jsem si začal psát deník, každý den jsem si psal všechno, co jsem který ten den dělal, to trvá doposud, ale už píšu třeba jen stručné poznámky do kalendáře.

Jak jste se poznal s Vaší paní?

Ve škole v Květušíně, ona tam byla ve skutečnosti dříve než já, já jsem tam přišel právě z toho Podkrušnohoří, kde jsem učil ty německé děti. Prostě jsem žádal pochopitelně o přeložení do jižních Čech, jako k domovu, toužil jsem být blíž k domovu, já jako Jihočechem prostě jsem se chtěl vrátit. Tam jsem byl přidělen, jak to tenkrát bylo, prostě dostal jsem rozkaz, jak to tenkrát bylo: Seber se a pojeděš, kde tě potřebujeme, ano? No a to bylo to Krušnohoří. No a potom jsem se konečně dostal zpátky. A takhle, když jsem se hlásil na okrese, to byl Český Krumlov, ano? Ten Květušín byl ve Vojenském prostoru v Boleticích, ano? A když jsem se prostě hlásil na okrese, tak ten inspektor říkal: „No mám tady tydlety místa. Nabízeli mi Mokrou, to je u Lipna a potom Hořice, to je taky tam v té oblasti blízko Lipna, to jsou jihočeské Hořice, ano? No a říkal, a pak tady mám ještě jedno místo, ale tam tě nebudu posílat. Tam je všude špína a prach, protože je to ve vojenském prostoru a jsou tam Cikáni.“ Tenkrát nebyla povinná školní docházka a říkal: „To je takový blázen, ten správce vojenskýho prostoru! Tam je správcem kapitán Pohl a ten si vymyslel, že Cikáni budou chodit do školy, samozřejmě to je blbost, Cikáni nikdy do školy chodit nebudou, ale když tam tu školu udělal, tak jsme ji teda otevřeli.“ Říkal: „Rozmysli se, kam půjdeš, máš na to čtvrt hodiny. Do Mokré, nebo do Hořic?“ No a já za čtvrt hodiny vstal a říkal: „Já půjdu tam k těm Cikánům!“ On se na mne podíval a říkal, buď jsi blázen, nebo ideální humanista! To je přece blbost, učit Cikány, no, ale když myslíš? Já jsem říkal: „Už jsem učil slovenský děti, německý děti, reemigranty z Volyně, z Balkánu, český děti, mě už nemůže nic překvapit a najedno cikánská škola.“ A komisař říkal: „No dobře, až přijde jaro, Cikáni se stejně zvednou a odejdou a já tě potom dám, kam budeš chtít. Ale moc s tím nepočítej, z toho nic nebude.“

Jak vzpomínáte na začátky v Květušíně?

S dětmi jsem jednal zpočátku možná se zvědavostí a i s odstupem, ale brzo jsme se sblížili. Já jsem se s dětmi skamarádil, poněvadž jsou to děti, jako všechny jiné! Ve škole se jim začalo líbit, poněvadž tam měly i stravování, a bavilo je to tam. Ovšem, když přišlo jaro, tak se jejich rodiče skutečně jeden den zvedli a odešli. Škola zůstala prázdná a chtěli ji zrušit, měli jsme na to 14 dní. Jenže 12. den se děti vrátily, utekly od rodičů z Podkrušnohoří, kde se s nima toulaly. Dopravily se vlakem, jako černí pasažéři, stopem. Vzpomněly si na to, jak jim bylo ve škole, že byly v teple, dostaly najíst, bavilo je to tam. Prosily mne, říkaly: „Vy jste nám říkal, že když se vrátíme, že můžeme ve škole zůstat!“ Inspektor přijel, že bude likvidovat školu a třída byla plná dětí! No a tím to začlo. Děti tam byly trvale ubytované, stal se z toho dětský domov. No a potom v 60 -tých letech byla konečně uzákoněna povinná školní docházka.

Měl jste v té době někoho, kdo by Vám poradil, jak s romskými dětmi jednat?

Ne, mě to bavilo a zajímalo, protože jsem si říkal, že tu zkušenost nemá nikdo! Já jsem měl na Karlovarsku, kde jsem učil, ve třídě jednoho Cikána, jenže to byly takový výjimky, víte? Kde prostě některá ta rodina byla na úrovni v tom smyslu, že si jako řekla, že je pro to dítě třeba škola. Ale to byly výjimky, jinak zkušenost neměl nikdo žádnou.

Četla jsem na internetových stránkách romea.cz článek z roku 2007 kritiku na Vaši školu v Květušíně, která narážela na segregaci Romů. Jaký názor na to máte Vy osobně?

To víte, to je dneska pořád. Taky najdete lidi, kteří mají špatnou zkušenost nebo neví, o co jde, tak se k tomu staví negativně. Copak mezi našima nejsou mizerové? Cikáni kradou tisícovky a naši miliony!

Měl jste v Květušíně prostor na nějaké vlastní koníčky, relaxaci?

No to víte, že né! Kolikrát jsem musel vstávat i v noci, ale tenkrát mi bylo pětadvacet, hodně jsem toho vydržel!

Zaujala mne myšlenka a i následná realizace vlastního včelstva, chovu slepic, zahradničení, založení sadů!

Ano, to byla vůbec nejužitečnější věc, vést děti k práci. V tom dnešní školství dělá ohromnou chybu. Dnes, kdyby chtěl děti někdo zapřahat, tak ho za to budou kritizovat a dost možná za to bude jako trestán, že s nimi zachází hrubě, nutí, aby pracovaly. Ale podle mne je to jediná možná cesta! Já si právě myslím, že naše školství může teď za ten

miserábl. Například já, když jsem chodil do školy, mě učila paní učitelka a to za 1. republiky byla výjimka. Musela být svobodná, jakmile se vdala, musela skončit v zaměstnání, víte? Protože školství bylo především pro muže. Když se na to podívám z dnešního hlediska a měli by učit jenom muži, tak by se naše školství rozpadlo, protože je jich mizivé procento. Není zde ten rozumný poměr polovina mužů a polovina žen v učitelské profesi. To by byl ideál, ale aby byl muž výjimkou ve školství, to je špatně, to nemůže k ničemu dobrému vést! Ono je to vidět i ve světě. Například takové negace jsou i v Německu a ve Francii, v Itálii. Všude je to vidět a není to dobře.

Jak vidíte dnešní spolužití s Romy?

To já se zájmem sleduji. V těch Budějovicích, to je podle mého názoru chyba našeho politického vedení, protože, to se dívá na tu věc, řek bych vyloženě neprakticky. Protože- a to souvisí i se současným školstvím, běžně by stačilo, kdyby se učitel nemusel bát na dítě křiknout, třeba i plesknout. Samozřejmě, že tělesný trest nebyl dovolen ani za 1. republiky, ten nebyl dovolen ani za Rakousko-Uherska, ale za tělesný trest nikdo nepovažoval plesknutí rákoskou. To se nepovažovalo za tělesnej trest. Kdo si to zasloužil, ten ji dostal. A to se týkalo taky většinou jednoho dítěte ve třídě, a druhý, když viděli, že dostal rákoskou přes ruku, tak si dali pozor, kdežto dneska tohle neexistuje a proto, aby se paní učitelka bála, protože když paní učitelce dá nějaký žák pěstí nebo ji kopne, nic se mu nestane, ale kdyby paní učitelka prostě jako trochu zvýšila hlas a pleskla ho, zato, co vyved, tak by jí to mohlo stát i místo, nebo by jí pomalu dokonce zavřeli. Tydlety děti, který byli v týchletý situaci, tak ty přišly poděkovat po letech. Já rozhodně nejsem za zavedení trestů do škol, ale stejná práva by měli mít učitelé i děti! Důvěra učitelů trpí a učitelé si s tím neví rady.

Líbilo se mi, jak jste to trestání pojal. Že tu výši trestů si v podstatě děti určovaly samy.

No, ano! On řek dvě a já: „Nezdá se ti to málo za tohle?“ Tak von se ohnul, protože věděl, že prostě tak to je. Na futře visel řemen, normální koženej řemen od kalhot, o kterém všichni vychovatelé věděli, že to je „Makarenko“, ten řemen, jo? Jsem říkal: „Podej mi Makarenka, já jsem mu vysadil čtyři na zadek s úsměvem. Samozřejmě jsem vůbec nezkoumal, jestli má v kalhotách noviny nebo polštářek, protože nešlo o tělesnou bolest, ale o tu ostudu, že dostal. Protože před ředitelnu stál houf dětí, se smály, když lez ven a říkaly: „Ty ses musel moc vohnout.“ A smály se.

Taky se stalo, že řek pět a já na to: „Tak za todle by ti stačily dvě, to už si budeš pamatovat. Prostě o fyzickou bolest tu vůbec nešlo!

Já jsem později svěřil výchovu do rukou těch starších dětí, jako byl třeba Lacko. Když tam někdo něco vyved, tak jsem řek, vyříd'te si to s ním. A oni prostě, když toho kluka, když mu domlouvali, tak se stalo, že ho tam třeba ručníkama v koupelně mydlili a já jsem tam přišel a oni říkali: „Pane učiteli, nechte to na nás.“ No a prostě ti rozumní z nich to dělali, a to byla podle mého názoru nejschůdnější cesta. Protože proti nim nemohli nic říkat, vždyť to byli jedni z nich!

Jak pohlížíte na vliv médií na romskou problematiku?

To je samozřejmě problém, velkou medializací negativních věcí se nepřizpůsobivý jedinci ještě učí, jak dělat problémy. Trest není projev zloby, ale musí se vymezit určité mantinely.

Nemáte pocit, že za těch 50, 60 let, co zrušili Vaši školu, že se ta situace moc nezlepšila?

Víte, těch učitelů, co jsou na pravém místě, je hodně, ale právě kvůli těm médiím, která o nich široké veřejnosti nedají vědět, se o nich neví. Všude se prezentují miserábli, ale to dobré ne!

Stěhování dětského domova z Květušina do Dobré Vody provázely problémy. Když jsme konečně našli nějaké vhodné prostory, ale zjistili, že je to pro romské děti, nakonec z toho sešlo. Přitom ty děti už byly v té době na úrovni a leckdy lépe vychovaní, než děti bílé.

Jakou máte životní filozofii?

Podívejte se, to Vám mohu říct. Moji rodiče byli členy Jednoty bratrské. My jsme jezdívali do toho společenství, do takzvaného shromáždění, neřikali jsme, že jdeme do kostela, ale do shromáždění. Čili grunt bylo křesťanství. A z toho jsem vyšel: „Miluj bližního svého, jako sebe samého.“ A nejenom to: „Milujte i nepřátele své, a dobře činite těm, kteří Vám ubližují.“ – To byl grunt, a z toho jsem vycházel.

Stále vedete kroniku Chluman?

Ano, kronikařím přes 40 let.

Jak jste se dostal do Chluman?

Dům, ve kterém žijeme, je rodným domem rodičů mé manželky. Rodiče měli dole jen jednu místnost a kuchyňku. To bylo všechno a to poschodí jsem tady postavil já, víte? Celé

horní patro je mé dílo. Za války jsme končili v půlce septimy a byli jsme v takzvaném totálním nasazení. Museli jsme do fyzické práce. Pracoval jsem třeba v Hluboké nad Vltavou, to byla velká továrna na sudy. Pivní sudy byly třeba 20 metrů dlouhé a 5 metrů široké, dodávaly se i do Francie na víno. Nebo jsem dělal v Mydlovarech na lignitovém dole, v elektrárně ve Zlivi v továrně na šamotové zboží, to se dělaly ze šamotu cihly. Takže já jsem od půlky septimy byl prostě pořád ve fyzické práci, takže jsem se tam naučil makat, a protože jsem tam pomáhal, dělal jsem maltu zedníkům, takže jsem se naučil zedničit, a postavil jsem chalupu. Tady jsem postavil komín, to je taky moje dílo. Já jsem původně myslel, že to bude rozdělený na dva pokoje, že tady bude prostě zeď. Pak jsme se domluvili, že to necháme tak, takže to je taková rarita, že komín je uprostřed místnosti. Celé to poschodí, tohle všechno, ty vomítky na stropě, jsem dělal já.

Ještě stále přednášíte?

Systematicky už ne, už je to jen velmi zřídka, ale jsem stále v kontaktu s kolegou, který je v pedagogickém ústavu v Českých Budějovicích ve vědecké radě, a když mne požádá, tak zvláště v otázce Romů, občas něco přednesu.

Byl jste někdy členem Komunistické strany?

Ano, bylo mi řečeno, že pokud nevstoupím, tak skončím. Bylo to kolem roku 1953-1954, to už jsme byli s dětským domovem v Dobré Vodě. „Jim“ se nelíbilo, že tam nemáme v pedagogickém sboru žádného straníka, tak jsem to vzal na sebe. Nechtěl jsem si vyčítat, že by tam musel vstoupit některý z mých kolegů. V roce 1968 jsem byl z Komunistické strany vyloučen, protože jsem veřejně projevil svůj nesouhlas se sovětskou okupací.

Jak jste prožívali válku?

Nenáviděli a drželi hubu! Panoval velký strach a nedůvěra, věřit se nedalo nikomu!

Když se ohlédnete zpátky, která Vaše činnost byla pro Vás stěžejní?

Práce s romskými dětmi! Byla nejnáročnější, ale o to více si jí vážím.

Co Vaše děti?

Mám dvě dcery, od začátku obě tvrdily, že ve školství nikdy pracovat nebudou. Starší dcera Šárka vystudovala vysokou školu ekonomickou v Praze a učila tady poblíž na učilišti, nyní je zaměstnána mimo školství. Mladší dcera Mirka má střední zdravotnickou školu, čili zdravotní sestra a ještě vystudovala pedagogickou školu a defektologii a učí na škole při nemocnici v Prachaticích.

Kolik máte vnoučat?

Čtyři. Starší dcera má syna Mikuláše, vystudoval konzervatoř. Je to klavírista, varhaník. Vystupuje i v zahraničí – ve Francii, v Německu. Druhé dítě jim nebylo dopřáno, adoptovali si s manželem romské děvčátko Andrejku. Dnes jí je 14 let, je moc hodná a velmi manuálně zručná. Manžel dcery je kastelánem na zámku Kratochvíle.

Mladší dcera Mirka má dva syny, Kryštofa a Štefana. Nyní ukončili střední školu a byli oba přijati na medicínu.

Jste s dcerami v častém kontaktu?

Ano, dcery nás navštěvují každý týden. Dcera Mirka z Hluboký k nám jezdí dvakrát týdně, učí v Prachaticích. A Šárka je tu minimálně jedenkrát do týdne, pracuje v Českých Budějovicích.

Jakou jste praktikoval výchovu svých dcer?

Těžko to mohu prezentovat. Vycházeli jsme spolu vždy dobře, měli jsme se rádi a pořád máme dobrý vztah, ale přiznávám, že výchova dcer byla především zásluhou manželky. Když jsem pracoval v Pedagogickém ústavu, odjížděl jsem do práce v pondělí ráno a vracel jsem se v sobotu večer, protože tenkrát se muselo pracovat i v sobotu.

Jakým způsobem řešíte neshody?

Manželka má samozřejmě na některé věci jiný názor než já, já jí ho neberu!

Věděl jste ve své době o Přemyslu Pitterovi?

No samozřejmě, tenkrát jsem hodně jezdil po pedagogických konferencích, na jedné takové jsem se s ním v Praze setkal.

Jak se udržujete v tak skvělé kondici?

Věnuji se zahrádce, pěstuji brambory, cibuli, česnek, ředkve, fazole...- a nejenom pro vlastní potřebu, ale i pro rodiny mých dcer. Zahradničení, to je to, co mne drží, rýč a lopata – to je co mne udržuje!

Jak vidíte současnost?

Když se dívám na současnost, tak s porovnáním s válečnými časy je to idyla. Není to samozřejmě ideál, ale nejde o život!

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S M. DĚDIČEM 7. 2. 2014

Narodil jsem se ve Čtyřech Dvorech, to je dneska součást Českých Budějovic. V době mého narození, tedy v roce 1925 to byla ještě samostatná obec, něco jako mimo hranice Českých Budějovic. Poněvadž ty se potom rozrůstaly.

Můj otec se narodil a žil své mládí v Purkarci, to je vesnička na břehu řeky Vltavy a odtud pocházeli voraři, kteří dopravovali dřevo z lesů kolem Hluboké nad Vltavou do Prahy. Tenkrát se prostě dělaly vory na řece. A ten rod mého otce tam pracoval a potom se přestěhoval do Českých Budějovic. Moje maminka, ta zase pochází od Velešína, z těch končin tam znáte Kaplice. Velešín, to je zase ten druhý kout, ano? No a ona byla prostě z malozemědělství. Oba byli narození v roce 1890. Maminka, ta zemřela, když jí bylo 64 roků a otec, ten zemřel ve věku 92 roků.

No, když mě byli 4 roky, tak jsme se přestěhovali, tedy rodiče se přestěhovali do prostoru České Velenice, Nové Hrady, Jílovice, Borovany. Otec byl železničář.

On se vrátil z 1. světové války, kde prožil teda jako to období. On prakticky nastupoval na vojnu v roce 1912, a když měl jít do civilu, tak vypukla válka. Takže tam potom ještě byl, byl dokonce i v ruském zajetí a při útoku rakouských vojsk se dostal zpátky. Prostě jako zajatce ho z toho ruského zajetí vodvezli zase zpátky a dožil se prostě konce války. S mojí maminkou se tedy oženil, no a já jsem se narodil a ve čtyřech letech jsme se stěhovali do toho prostoru, co jsem naznačil. U Českých Velenic na strážním domku jsme tam žili.

Moji první kamarádi byli Němci. To znamená, já jsem měl vždycky s národnostmi kontakt od nejútlejšího věku. To v těch čtyřech letech, prostě, jsem ještě na tom strážním domku žil a v okolí bylo několik chaloupek a tam žily německé rodiny a s těmi já jsem se kamarádil. Pamatuji se dodnes třeba: jmenoval se Arnošt Antony, Vilém Antony. To byli moji první kamarádi.

Pro zajímavost jenom, když skončila válka, tak jsem se tam vrátil, prostě, jestli se tam s některými z nich setkám. S tou rodinou Antonínů jsem se tam skutečně setkal, ale mohl jsem hovořit jenom s Vilémem. Já jsem se kamarádil s tím Arnoštem, ten Vilém byl mladší. Ale domluvit jsem se moh jen s Vilémem, protože Arnošt ze zážitků z války, protože musel narukovat jako Němec do armády a prostě tam si užil své, takže se vrátil

prostě pomatený. Prostě mluvil z cesty a tak dále. Takže takový ty vzpomínky, co bylo, jsem získal od toho jeho mladšího bratra Viléma.

No tak tam, prostě, jsem prožil mládí celkem na třech strážních domech. Jeden byl mezi Novými Hrady a Českými Velenicemi, ten strážní domek. Druhý byl v prostoru, kde dneska, vy jistě víte, že tady na Novohradsku se pumpuje takzvaná Dobrá Voda, jo? To je velký podnik dneska a je to na louce pod tím domečkem, kde jsme bydleli tenkrát. Samozřejmě tam tenkrát nic nebylo, tam byla jen louka, co tam dnes stojí ten velký podnik, kde čerpají Dobrou vodu. Tak to byl druhý strážní domeček, a tam jsem byl jenom krátce, asi půl roku a stěhovali jsme se na třetí a ten je mezi těmi Novými Hrady a Petříkovem. Tam je zastávka Petříkov, ano? A tam v lesích byl prostě strážní domek, na kterém jsme bydleli. A tam jsem zažil prostě to období před zahájením 2. světové války.

Jak jsem říkal, jsem prostě s těmi Němci kamarádil normálně, ano? Ale potom přišlo to období Hitlera, Henlain. Prostě sudetští Němci a tak dále. A my jsme se prostě odsud samozřejmě, otec jako státní zaměstnanec, tak tam nechtěl zůstat logicky, protože oni tam sice někteří Češi zůstali, co tam měli svoje domečky, tak kam by byli utíkali. My jsme ale vlastní domek neměli, no tak jsme odtud utekli. Si vzpomínám, jak tenkrát prostě přišel otec, ten tam dělal tu službu na tom strážním domku a tam byl telefon. My jsme sice neměli elektřinu, ale telefon tam byl, ten železniční. A přišel a říká: „Tak teď mě zrovna telefonovali, za dvě hodiny pojede poslední vlak, a kdo chce odtud odejít do vnitrozemí, kdo tady nechce zůstat prostě, že to budou Hitlerova vojska zabírat, tak za dvě hodiny tady zastaví vlak, a kdo chce připravit si věci, může se jako dostat do toho vnitrozemí.“

Maminka se rozplakala a začali shánět, co si prostě vodvezou. Měli na to dvě hodiny. Tak si vzpomínám, že přinesli necky, bedny – takové ty dřevěné bedny a do toho naházeli to nejnnutnější. Peřiny, šaty, nádobí z kuchyně. To, co se prostě dalo jako narychlo takhle sehnat dohromady, tak to tam naházeli. Za dvě hodiny přijel vlak, zastavil, my jsme to tam prostě šoupli, taky do toho vlaku, ano, nastoupili jsme a vodjeli. A vzpomínám si, akorát pes, ten běžel za vlakem, ten s náma nešel, ten tam zůstal a my jsme odtud odjeli. A bydleli jsme v Českých Budějovicích. Asi týden jsme tam bydleli s celou řadou dalších lidí. Bylo nás tam asi tři sta ubytovaných ve velkém sále. Ti uprchlíci z toho pohraničí, ano?

Až potom rodiče nějak domluvili se známými nějakými, dali dohromady, že se přestěhuju jako k nim. Takže jsme tam byli u nich jako přestěhovaní a žili jsme tam myslím 2, 3 měsíce a potom jsme se přestěhovali na strážní domek do Zliví tam na tom

břehu Bezdreva, ano? Vzpomínám si ještě, ale to už jsem měl spíš jako z vyprávění. Otec chodil krmit dobytek, poněvadž my jsme tam měli slepice, husy, prase tam bylo a kozy. Já jsem vyrostl na kozím mléce. A otec to tam chodil krmit, když z těch Sudet utekli. Tak vždycky v noci tam šel prostě tajně přes tu demarkační čáru, kde to střežili prostě ti němečtí pohraničníci, ano?

A přišel jednou a říká: „Tak dneska jsem tam byl naposled. Němci po mně stříleli a to nestojí za to, abych obětoval život za prase.“ Pak se jako tak nějak domluvili, že pojedou pro to, co tam zůstalo, když jsme utíkali, že si to jako odvezou. No, když zjistili, že je všechno vykradeno, ten strážní domek a dozvěděli se, že něco z toho odvezli ti pohraničníci němečtí na hájovnu opodál. Tak se tam vydali tenkrát s žebříňákem, s vozem s párem koní, ano? Maminka začala prostě v té hájovně, tam, co ta stráž bydlela, začala prohlížet a ukazovala prostě, tady to je naše, to si odvezem. A před vchodem do té lesovny stála díže, co se v ní dělalo těsto na chleba, poněvadž maminka každých čtrnáct dní vždycky pekla chleba doma. Ten jsme nekupovali, ten maminka vždycky pekla, ano? Tam vedle strážních domků byla vždycky pec o samotě takhle, jo? Ta pec se roztopila, pak se to vyhrabalo, pec byla rozžhavená a nasázely se tam prostě ty bochníky. A maminka prostě říkala, tadyhle ta díže je taky moje, tu si taky odvezu. Oni tam házeli do toho odpadky. Měli to před vchodem a házeli do toho odpadky. Ta díže byla před domem, a házeli je tam jako do odpadkového koše. Tu díži měli rodiče na to těsto. Maminka se na ně obrátila a říká: „Kam mám vysypat tadyhle tu díži? Ta je tak y moje, já si ji taky odvezu.“ Načež se z toho houfu těch pohraničníků ozvalo: „Ať si to ta česká svině sežere!“ Načež maminka se otočila a říká: „Takovej hlad ještě nemám, abych po vás musela žrát odpadky.“ Když tohle řekla, tak se prostě všichni naježili, jo? „Pudete s náma!“ Že jsou zatčený prostě. Načež maminka se rozplakala, samozřejmě, že já přijedu ze školy z Budějovic, že se nedostanu domů, že nemám klíče, že je tam zamčeno, klíče že jako nemám. Tak nad ní se ustrnuli, ji pustili, ona s tím kočím a prázdným žebříňákem vodjela a otce odvezli. A odvezli ho do Nových Hradů. Tam je starý hrad a zámek na Nových Hradech, ano? A on tam byl 14 dní zavřenej. Zjišťovali si od těch Němců tam, jak jsme se k nim chovali, podle toho, že budou s námi jako zacházet. My jsme s nima vycházeli dobře. My jsme žádný nepřátelství neměli, já jsem měl dokonce kamarády, a žili jsme na samotě, takže ty kontakty nebyly. Takže se nic zlého nedověděli, naopak, že jako jsme se chovali k nim solidně, tak otce potom propustili. Na to mám taky zážitek!

Bylo to už nějak v předvánoční době tenkrát. Seděli jsme s maminkou, byli jsme tam o samotě na takovém statku. Říkalo se mu Los Pecnovec, poněvadž ten majitel se jmenoval Los Pecen. Tam prostě měli tu prázdnou místnost. Si vzpomínám, jak jsme seděli na převrácených neckách, to bylo místo židlí a místo stolu jsme měli dřevěnou bednu, co jsme v tom jako vodváželi nějaký ty věci, když jako jsme utíkali. Načež najednou za oknem, byl už večer, šerilo se, a ozvalo se: „Čechy krásné, Čechy mé“- píseň zazněla pod oknem. Byl to otec, oni ho pustili, a když přišel, takhle jsme se s ním setkali, když se vracel z vězení.

No tak to bylo to období toho počátku války. Období válečné, to jsme jako studenti na gymnáziu končili v pololetí v septimě, protože tenkrát jsme byli nasazovaní do práce už v sedmém ročníku, takže druhé pololetí sedmého ročníku jsem neprožil ve školních lavicích, ale v zaměstnání, a celou oktávu taky, jo? Já jsem byl třeba ve Zlivi v továrně na šamotové zboží, tam ta fabrika v podstatě ještě dnes stojí. Jestli tam ještě dneska něco dělají, to já nevím, ale tam jsem byl prostě zaměstnaný a vyvážel jsem tam ty odpadky. Pak jsem byl zaměstnán na lignitovém dole v Mydlovarech, to je ta elektrárna, tam se ještě pracuje. Tam prostě fungovali na lignitovém uhlí. Tím se tam jako vytápělo.

Jinak z toho období, kruté bylo třeba: Já jsem kamarádil s jistým Ivanem Stejskalem a to byl syn našeho češtináře a on byl vynikající dramaturg jihočeského divadla v Českých Budějovicích. A za Heydrichiády byl popraven. S tím Ivanem jsem se kamarádil, seděli jsme spolu v lavici a to si vzpomínám, jak mu otce popravili. Si vzpomínám, jak ten otec byl prostě gestapem zatčen, odvezen do tábora, ano? Tenkrát se s matkou a dvěma sourozenci museli přestěhovat k babičce do Netolic a jezdili jsme spolu s Ivanem vlakem. Vzpomínám si, jak prostě jsme vystoupili v Českých Budějovicích na nádraží. Lidi se chodívali dívat na plakátové stěny, kde visely vždycky dvojazyčné, napřed německy, potom česky, oznámení, kdo ten den byl jako popraven. My jsme tam vystoupili na nádraží, doběhli k plakátové stěně, najednou Ivan mě vzal kolem ramen, položil mě hlavu na ramena a říká: „Táta!“ Dověděl se o tom, že mu otce zbědovali, zabili, popravili z plakátu. No tak to je jedna taková zajímavá situace.

Potom jsem byl třeba nasazený jako dřevorubec, a tam pro zajímavost, možná si na to vzpomenete, je tam zmínka o jistém Císlerovi. On je tam pod křestním jménem Miroslav, ale to jsou většinou pseudonymy. On byl skutečně Jiří Císlar a byl to ten herec pozdější. No s tím Jirkou Císlarem jsem byl za války jako drvoštep v lese. Jsme káceli stromy prostě.

My jsme za války ve škole vymýšleli, co nejhorší bylo možný. Jistě jste to četla, ne? Takže my jsme šli prostě z jedny rošťárny do druhé. A skončilo to v půlce septimy. Když skončila válka, tak jsme se sešli potom ještě s naším třídním profesorem, on byl tělocvikář. On je tam pod pseudonymem Jíra, ale ve skutečnosti se jmenoval Týra. To byl prostě náš třídní profesor. Samozřejmě se nás vždycky zastával, poněvadž těch problémů bylo...

Třeba konkrétně vyhozen vyloženě byl ten Císler skutečně a vrátil se až po skončení války, takže u maturity už jsme byli zase společně. Ovšem naše maturita po skončení války byla taková, že jsme si vyprávěli, kde jsme kdo byli v práci nasazený, co jsme tam dělali, jak se nám vedlo. To byla naše maturita. Za války nacisti všechny vysoké školy zlikvidovali, ty neexistovaly. Všichni studenti byli odvezeni do koncentračního tábora a tenkrát se díky prezidentovi Háchovi dostali ven.

Samozřejmě z Háchy jsme si tenkrát taky dělali legraci. Si pamatuji, jak jsme se vždycky smáli. Jsme se smáli tím způsobem, že jsme říkali: „Ha, cha, cha, cha, cha!“- Tak jsme se smáli! A když prostě s odstupem času se na to člověk dívá, tak to byl velice hodnej, solidní člověk, to nebyl žádný mizera. Díky němu spousta lidí byla naživu. On je tahal z koncentráků. On pocházel z Trhových Svin, to byl taky jihočech- Emil Hácha, ten prezident.

Takže válka skončila, no a co teď? Tak já jsem nějak poslech tu výzvu, protože tenkrát o nás mluvili v pohraničí. Potřebujeme prostě obsadit tam školy, protože je tam spousta dětí, ty nechoděj do školy vůbec. Za války třeba nechodili vůbec. Já jsem neměl nikdy touhu stát se učitelem, to přinesl život. Prostě najednou tu byla výzva, kdo si z vás myslí, že by se ve školství mohl uplatnit, učitele potřebujeme. No já jsem měl maturitu, nic víc, samozřejmě to všechno jsem si dodělal potom, takže jsem nastoupil a moje první učitelské místo bylo v Zahájí. To je ta vesnička mezi Zliví a Mydlovarama. Takže tam jsem nastoupil roku školního 1945/46. Potom jsem půl roku učil v Nákří.

No a potom najednou jsem dostal příkaz. Potřebujeme učitele v pohraničí. Jsou tam děti, ale škola není obsazená a já jsem dostal příkaz vyloženě. Volali mě na školský úřad. Řekli, nastoupíte v pohraničí. A tak jsem nastupoval na okrese Žlutice. A tam jsem potom nastoupil do školy, která byla ve vesničce Skoky. Německy se to jmenovalo Mária Štok, to byla samozřejmě původně německá vesnice. A byli tam nastěhovaní Slováci z oblasti Těrchové, tam od Tater, ano? Pro ně tam byla prostě otevřená ta škola a já jsem prostě dostal příkaz, že nastoupím tam. No já jsem, poněvadž kantořit jsem skutečně chtěl, tam

skutečně potom nastoupil. Ono to bylo asi 15 km od nádraží v těch Žluticích do těch Skoků. A vzpomínám si, že jsem nastoupil do rodiny slovenské, kde mladý hospodář se jmenoval Jánošík, František Jánošík. No a k mému překvapení, byl to přímý potomek slovenského junáka Juraje Jánošíka, ano?

No a s tím jsem prožil to období, tam to bylo jenom přes půl roku, protože ten Jánošík tam byl starosta a byl negramota. Když jsem tam nastoupil prostě, tak samozřejmě on neuměl číst. A samozřejmě veškeré úřadování jsem dělal s ním. Když jsem tam nastoupil, tak ta pošta tam byla všechna na hromadě v koutě, protože on jako negramota s tím nemohl nic moc dělat. Takže, když jsem tam přišel, tak jsme to všechno sbalili, ty oběžníky a to všechno a ouřadoval jsem tam já a pak jsem tam teda dělal starostu. No a byl jsem tam do konce září 1947 a nastupoval vodtud' do základní vojenské služby.

Prošel jsem vojnu v Jindřichově Hradci, potom v Budějovicích, tam jsem byl ve škole pro důstojníky v záloze, ano? A potom z Bílovic jsem po skončení té školy nastoupil v Krumlově, tam jsem byl jenom krátce, a potom jsem byl přeřazen do Kaplice, kde si mě vybral velitel praporu, to byl podplukovník Hrouda. My jsme mu říkali „Na tom tedy“, protože on za každým třetím slovem říkal „na tom tedy“. Tak u tohodle podplukovníka já jsem dělal potom pobočníka a prožil jsem tam vojnu a v té Kaplici jsem i končil. No jinak, myslím, že jste se s tím seznámila, že jsem tam byl v kontaktu se Zátopkem, jo? Ten tam sloužil jako nadporučík. Večer, když přišel kontrolovat ty světnice, tak jsme besedovali.

Končil jsem jako četař aspirant a potom jsem postupně na cvičeních a tak dále byl povyšován až na nadporučíka a měl jsem prostě končit jako kapitán, protože důstojníci v záloze prostě končili tu svoji kariéru vojenskou jako kapitáni. To jsem nezískal, protože jsem nesouhlasil v roce 1968 se vstupem našich „ochránců“. Tak prostě, já si na to pamatuji, jak díky ředitelce Pedagogického ústavu, kde jsem byl zaměstnán, mi byla zachována hodnost nadporučíka, ale měl jsem být degradován na hodnost vojína, protože nesouhlasím se vstupem vojsk. To byli Rusové a Maďaři a Poláci a Němci z NDR, tenkrát obsazovali naši republiku, no a já jsem samozřejmě jako s tím nesouhlasil, takže jsem měl být degradován. Ředitelka, protože si myslela to samé co já ve skutečnosti, i když samozřejmě musela jednat tak, jakože se mnou nesouhlasí. Jinak by ji byli vyhodili. Vzpomínám, tenkrát, jak si mě zavolala do kanceláře a říkala: „Podívejte se, chcete zůstat jako kapitán anebo chcete být obyčejný voják?“ Já jsem tenkrát říkal: „Podívejte se soudružko ředitelko, mě to je jedno, ale jako důstojník bych nemusel nosit tele na zádech, víte? Důstojníkům to vozí na káře, ale obyčejní vojáci si musí nosit na zádech ty telata, to

bylo těžký podle.“ Ona polkla a zůstal jsem důstojníkem. Ale ta hodnost kapitána už mi přiznána nebyla, jo? No takže to je pokud jde o moje vzpomínky na vojančení, ano?

No skončila vojna v roce 1949, v roce 1949 jsem končil vojnu a odcházel jsem do civilu s tím, že nastoupím do těch Skoků, kde jsem byl před vojnou. Víím, že tam někoho sháněli těžko, protože koho tam dali, tak ten většinou utek, že tam to prostředí bylo takový nehostinný. Dneska, to je zajímavý, z tej vesnice, která byla jako rozsáhlá, dneska je tam jenom kostel. Všechno ostatní je zbourané, zlikvidované, celá vesnice, protože tam dole pod tou vesnicí Skoky je Žlutická přehrada na řece Střele. Tam je prostě vybudovaná přehrada, nádrž veliká, no a protože jako odtud berou normálně pitnou vodu, tak aby se to neznečistovalo, tak prostě ty vesničky, co byly kolem, postupně zlikvidovali, aby tam do té vody žádný vodpadky, žádný neřád prostě do vody neodcházel.

Tak když jsem se potom z tej vojny vrátil, tak jsem tam měl jako nastoupit, ale nastoupil jsem...to byla...na tom Karlovarsku. Ano, na Karlovarsko do okresu Jáchymov, to byla obec Nové Zvolání. Německy Neuge Shrei. Tam byli taky většinou Němci a si vzpomínám, jak jsem tenkrát prostě nastupoval do školy, ano? A když jsem přišel do třídy, já jsem dostal ty nejstarší ročníky, ano? A když jsem přišel do třídy, žáci vstali a všichni prostě uhýbali očima a já jsem zjistil, že jsou až na tři, čtyři české děti, všechno Němci. Samozřejmě při vzpomínce na válku a tak dále, že jsem moc rád nebyl, dokonce jsem zvažoval, že s tama odejdu. No ale samozřejmě, byl jsem tam jenom rok, ale skamarádil jsem se s něma, poněvadž všechny děti jsou stejné, jsou to chuděry, který za nic nemohly, táta v zajetí v Rusku, nebo táta na frontě, máma chudák sama doma a tak dále. Takže já jsem se s něma skutečně spřátelil a vzpomínám si, když přišlo loučení, tak tolik pláče jse nikdy nezažil, jako tenkrát při loučení s těmi německými dětmi. Prostě jsme se spřátelili, jezdili jsme spolu po výletech, dokonce jsme byli v Praze. To bylo pro ty německý děti tenkrát překvapení, úžasný. No a kontakty udržuju dodnes, například tady u Větrní u Českého Krumlova žije jedna z těch mých žákyň. Emma Ozerová provdaná Marxová. Její manžel se jmenuje Karel Marx. Ta žije u Větrní u Českého Krumlova, ta sem jezdí za mnou taky. Já jsem tam za ní byl taky. Přivedla mě sem celé delegace z Německa, prostě své přátele a známé co má, tak je za mnou bere. No a tam jsem potom byl po skončení vojny. Já jsem samozřejmě si pořád žádal o návrat zpátky do Jižních Čech, chtěl jsem se vrátit. No a tam to pohraničí, ono je drsné pořád, Krušné Hory, to jako z hlediska počasí a tak dále, ne? Na rozdíl od ostatních, ta žádost se měla podávat vždycky na konci roku na příští rok, já jsem tam žádal každé dva měsíce o přeložení do Jižních Čech. Samozřejmě

mě to vždycky zamítli, ne? A tam v tom Novém Zvolání jsem se skamarádil s jistým mladým kantorem, on tam nastupoval jako mladý kantor taky- Jiří Bauer, je tři roky mrtvý už. My jsme se skamarádili, a ten měl příbuzného, který byl na přední straně odborů v Praze a odbory prostě a centrála v Praze byla firma. Jirka říkal: „Já ti to zařídím!“ A skutečně prostě jsem byl najednou přeložen.

Já jsem nastupoval po tom Novém Zvolání, oni chtěli, abych tam dělal ředitele. Jsem říkal, že to dělat nebudu, já chci mít klid, dejte mě na jednotřídku. Tak jsem se dostal do Pstruží, to je tam Merklín, Pstruží. Tak jsem nastupoval na jednotřídku a byl jsem tam jenom měsíc. Prostě po měsíci ten Jirka Bauer mě to zařídil, prostě ten jeho příbuznej zatlačil a já jsem byl prostě přeložen.

Ten Jirka Bauer, zase pro zajímavost, on se potom dal na práci u filmu a byl filmovým dramaturgem a byl celou řadu let tajemníkem Filmových festivalů v Karlových Varech, tam jsou každoročně i teď, ano? A ten Jirka Bauer tam dělal prostě tajemníka a já jsem potom s dětma tam každý rok zadarmo se účastnil prostě těch festivalů. Tam děti viděly všechny ty filmy, co tam probíhaly pro děti přístupné. Tam jsme jezdili každoročně.

No já jsem prostě v tom Pstruží, když jsem tu žádost podával, jsem všude v té žádosti uváděl: „Přijmu nejhorší učitelské místo v Jihočeském kraji, aby mě jako vyhověli, jo? Což mě díky Jirkovi Bauerovi vyšlo nakonec. A já jsem se hlásil na tehdy nejhorším okrese a to byl Český Krumlov. Dneska je to „perla“ hned po Praze, ne? Ale tenkrát to bylo nejhorší, opravdu mizérie, protože Krumlov byl z největší části německej, to znamená, po válce byl prázdněj, no a kdo se tam stěhoval? Ty, co neměli kde bydlet. Z vnitrozemí naše největší česká chudoba a cikáni, protože tam prostě dostali celej barák. To bylo fantastické! Tak já jsem tedy žádal nejhorší místo a dostalo se mi teda krumlovského okresu, a když jsem se tam hlásil na školském úřadě, tak inspektor říkal: „Podívej se, mám tady místo v Hořicích, v Pošumaví, tam půjde ředitel za rok do důchodu a tam můžeš ředitelovat, nebo můžeš jít na jednotřídku a to je v Černé, to je u Lipna no a pak je tady ještě, no ale to ti říkám jenom pro úplnost. Tady je správce vojenského prostoru, nějakej kapitán Pohl, to je takovej hlupák nebo humanista, já nevím, von si představuje, že i Cikáni budou chodit do školy a otevřel tam pro ně v jedne vesnici, která je obydlená celá Cikány, tak tam pro ně otevřel školu, je to mateřská škola, ale chodí tam do tý mateřský školy od nemluvňat, který tam nosí maminky v náručí až do patnácti let. To ti říkám jenom pro zajímavost. Posad' se, za čtvrt hodiny mi řekneš, jak jsi se rozhodl.“ No mě to fascinovalo! Jsem si říkal, že už mě nic nepřekvapí. Učil jsem český děti, slovenský děti, německý děti, reemigranty

z Volyňska anebo z Ukrajiny, z Balkánu reemigranty, to všechno jsem učil a najednou tady fantazie- cikánská škola. Za čtvrt hodiny mi říkal: „Tak jak si se rozhodl?“ A já povídám, tak já půjdu na tu cikánskou školu. Říkal: „Bud' jsi humanista, nebo hlupák. Podívej se, dobře, budiž, když si se pro to rozhodl.“ Já jsem mu říkal, kde všude jsem jako působil a že mě to jako překvapuje a zajímá a on povídá: „No dobře, hele, já tě tam teda dám, ta škola bude zlikvidovaná, myslíš, že to tam vydrží? Ty Cikáni, až přijde jaro, tak sbalí rance a utečou a my tu školu zavřem. Ty to tam teda tu zimu vydržíš, a potom tě dám, kam si vybereš.“

Jsem tam teda nastoupil. Přijel pro mě kapitán Pohl vojenským gazíkem a dovez mě do Květušina, na a tu situaci už znáte, že? To je v knize Škola bez kázně a pak rozšířené vydání Květušinská poéma. Prostě stalo se něco nepředstavitelného! Děti utekly od mámy a táty, že je to ve škole lepší! Já se pamatuju, jak tenkrát prostě na okrese, na kraji, já na ně se starostou vyvalil oči. Říkaly: „Děti se rozhodly. My si myslíme, že to pro ně není a děti se rozhodly samy.“ Takže tím okamžikem v podstatě začala povinná školní docházka pro cikánské děti, protože ta neexistovala tenkrát. Ta byla zavedena v roce 59 nebo 58. Předtím byly tu a tam případy, když je rodiče přivedly do školy. Rodiče, který měly rozum, no tak samozřejmě, že je do školy hnaly. Ale povinnost v tom smyslu, že „Vaše děti musí do školy“, tu neměly. Takže začala tadleta odyssey už z těchhle publikací a z toho filmu. Víte, kdo hrál kantor v tom filmu? Ano, Pavel Kříž. Ano, s tím hercem jsem byl taky v kontaktu, dělali jsme celou řadu besed kvůli tomu filmu v Budějovicích. No potom zase z politických důvodů nesměl být prezentovaný, jo? Právě, že tam figurovali někteří herci nepohodlní tehdejšímu režimu. Takže ten film byl staženej a přestal se promítat. On je tam samozřejmě do toho filmu zapojený folklór, to už se školou nemělo nic společného, to jen, aby byl film zajímavější. No takže to byla prostě škola pro Cikány v Květušíně, kde jsem byl od roku 50 a v roce 54 jsme se stěhovali na Dobrou Vodu. A po roce 60 zase některé chytré hlavy na ministerstvu tenkrát rozhodly, jsem byl zavolán na ministerstvo a bylo mi řečeno: „Skončíš tam s Cikánama, protože cikánskej problém je už u nás vyřešen. Nepotřebujem žádnou školu pro cikánské děti. My tam potřebujeme umístit Ústav pro mravně narušenou mládež ve věku od deseti do čtrnácti let. V Kamenici nad Lipou jsou tam ta děvčata a jsou tam ještě s těmi schovankami až do devatenácti let. Od těch patnácti do devatenácti to jsou potvůrky. A my tam přestěhujem ta děvčata. No a já jsem říkal: „No tak mě to u Cikánů bavilo“.

Třeba takovej kantor, to byl potom redaktor jindřichohradeckých novin. Jezdí sem za mnou taky dost často, jsme v kontaktu pořád. Takže prostě cikánská škola měla bejt zlikvidovaná a měla tam nastoupit ta děvčata. No a já jsem řek: „Já končím, já tady nebudu.“ Načeš inspektor, tenkrát to byl Jiří Šarbach- se jmenoval, byl inspektorem tady v Prachaticích ve školském úřadě a ten prostě, když jsem hned podal žádost, že končím, tak za mnou přijel a řek: „Podívej se, ty máš zkušenosti z dětskýho domova a tak déle, ty děvčata tam přijdou, já nemůžu nikoho sehnat.“ No tak ten Jirka Šarbach prostě říkal: „Podívej se, nemůžu nikoho sehnat, a když, tak si s tím nebude vědět rady. Ty máš zkušenosti mnohaleté. A dokonce s takovýma prostě morálně zdevastovanýma, zůstaň tam, na tej Dobrej Vodě, já prostě taky přestanu inspektorovat. Já za dva roky chci odejít ze školství a chci jít kantořit, tak tady zůstaň se mnou ještě ty dva roky.“ Tak jsem na to přistoupil, on potom šel dělat ředitele do Volar, ano? A já jsem teda po těch dvou letech skutečně skončil, jo? Děvčata se přestěhovala a ono to bylo dost dramatické.

Tam ta děvčata dokonce některá z nich, prostě, co tam byla, já si vzpomínám, jak mě tam dodali tenkrát dvě z dětského domova z Moravy. Já si teď neuvědomuju, který domov to konkrétně byl. Tam došlo, byl to dívčí dětský domov, svázaly ředitele i vychovatelky, zmlátily je a udělaly povstání v dětském domově, ano? A vojáci prostě tam měli za úkol potom to dát do pořádku, ale samozřejmě fyzicky likvidovat je nechtěli nebo nesměli, jo? Trvalo to asi tři nebo čtyři dni, než děvčata snědla všechno to, co tam zůstalo ve spízi, tak jak mě to potom vyprávěly ne jenom děvčata, ale ty, co to zažili jako zvenčí, ty vychovatelky, jo? Házely na ně nábytek z voken, nádobí, močily na ně. Prostě byla to patálie. A dvě ty nejhorší, který to tam jako zpunktovaly, tak ty jsem dostal já k sobě do toho dívčího dětského domova.

Já si pamatuju, jak je tam tenkrát přivezli, jo? A teď si nevzpomínám, jak ona se jmenovala...-Jarmila, a když prostě mě tam dodali odlety dvě, který tam zpunktovaly to povstání, ano? Tak začaly, já jsem tam měl jako pořádek, měl jsem to urovnaný, poněvadž jsem si věděl rady s děvčaty hned, to jako zkušenosti jsem měl, já jsem to prostě vždycky ved přes takový ty nejrozumnější, že jsem je bral ke spolupráci, né, že já bych je byl dirigoval. Snažil jsem se jim to vysvětlit: „Vy víte, že to, co tady dělám, je ve váš prospěch, na vás záleží.“ A bylo na ně spolehnutí. No a teď, když přišly ty dvě, tak začaly prostě taky punktovat, chtěly tam udělat taky vzpouru, jo? A já jsem to asi tejdén takhle sledoval, když mě vychovatelky přicházaly a upozorňovaly, oni, jak přišly ty dvě, tak holky začínají být drzý taky, sprostý, všechno si vymýšlej, nějaký nesmysly. A tak jsem si

zavolal tudle tu, promluvil jsem do ní. Normálně jsem ji jako rozebral takzvaně, jo? S tím, že to prostě dělat nemůže a tak dále, odešla, a pokračovala. Bylo to jako předtím. Tak si vzpomínám a to byl jenom jeden případ, kdy jsem použil fyzického násilí na děvče, na ženu. Prostě zavolal jsem si ji znovu do kanceláře, ano? Řek jsem: „Podívej se, jsem ti tady všechno vysvětlil, o co jde, ty jsi dělala, že s tím souhlasíš, a že je to v pořádku, ale jak vidím, není to nic platné, ty si říct nedáš! – Zpohlavkoval jsem ji prostě, dost, jako, až se po zemi válela. Posadil jsem si ji takhle před sebe a řekl jsem jí: „Podívej se, pokud já tady budu ředitelem, tak ty mě budeš poslouchat a budeš respektovat to, co se tady jako žádá, anebo tady budeš poroučet ty, a pak já tady nemám co dělat, v tom případě odcházím, jestli tady jako budeš ty dávat všechno dohromady. No vona prostě vyvalila voči, jo? Já si pamatuju, jak tenkrát, když jsem jí zpohlavkoval, začala prostě řvát, brečela a současně ječela prostě: „tatínek je na sekretariátu strany, a ten si to s Váma vyřídí!“ No a já jsem jí přidal dalších pár pohlavků a vod tý doby měla jaksi nejlepší působení na kolektiv vona. Poslouchala prostě na slovo. Úplně bezproblémový, prostě jsem si jí vždycky zavolal, řek jsem jí todle a todle a ona to zařídila. Respektovala, protože věděla, že já si to dokážu vymáčkout anebo mám jít pryč. No a tak prostě byla z ní nejlepší spolupracovnice.

A zajímavý je, já jsem po těch dvou letech odcházel, jo? Skutečně s tím inspektorem, ten šel do těch Volar a mě propustili, jo? A já jsem nastupoval na obecnou školu ve Lčovicích, na jednotřídku, to je tam prostě u Čkyně, tady ta oblast, to není daleko, jo? A tam jsem prostě kantořil rok a odtud potom jsem šel na Pedagogický ústav. Tam mě prostě vybrali, protože mám zkušenosti s těmahletěma idiotama a tak dále.

To ještě pro zajímavost. Tam totiž po mém odchodu, tam nastoupil prostě jako ředitel pedagog z Prahy. Já jsem potom s ním mluvil samozřejmě. Jednak, já jsem, když jsem mu to předával, tak jsem mu prostě dal informace popravdě o všech, o chovancích, o vychovatelkách, o učitelích, o pomocném personálu, uklízečky. Jsem ho informoval, na koho se může spolehnout, kterýho vůbec nemusí brát tak nějak v úvahu a na který si musí dát pozor. Třeba jsem říkal, tadydle z toho pomocného personálu, to je lenoch, ta by nejradši brala peníze, ale neuklízela. Prostě jsem informoval popravdě. A zajímavý bylo, ten nový ředitel, ten tam skončil za rok. Potom se to předávalo jednomu z mých spolupracovníků, co tam byli se mnou. Ten to přebíral jako ředitel, poněvadž zkušenosti z toho měl vlastní. A byl tam prostě jako solidním direktorem. Když ten z Prahy to předával a mě si zavolali, tak on mě říkal: „Já jsem si s tím nevěděl rady, a voni mě všichni tak nějak dávali rozumy.“ A von si to vykládal, že já je proti němu poštvávám. To ještě si

pamatuju, to je taky taková drobnůstka. Přijeli za mnou policajti, ano? Že tam mají prostě na velitelství udání, co jsem si odtud odvez, co jsem tam ukrad, když jsem tam končil jako ředitel. Byli tam prostě nějaký, samozřejmě moje soukromý věci a obrazy. Jeden bych Vám mohl ukázat, nahoře visí, no tady není. To byl prostě ten ředitel, po těch neúspěších prostě, z toho, co mu tam dali tak nějak ty informace, co jsem vodvez, tak mě šetřili. Přijeli za mnou, já jsem všechno doložil, že to je moje. Dokonce jsme jeli do těch Lčovic, co jsem tam byl v té škole potom. Tam byla dlažba v kuchyni, a oni mě udali, že jsem tu dlažbu ukradl tam v tom dětském domově. A jeli jsme k mému švagrovi, od kterýho já jsem tu dlažbu měl. Naštěstí on měl vydlážděnou chodbu, a když se ho policajti ptali, jestli má jako doklad, tak jim ho ukázal a že mě tu dlažbu daroval. Tak to byla taková situace, to byla „odměna“ za moji dvanáctiletou práci v dětském domově, že chtěli ze mě udělat zloděje! Samozřejmě to bylo vše v pořádku, se to vyřídilo a všechno jelo dál.

Takže jsem prostě skončil v dětském domově, nastoupil v Lčovicích, to byla idyla! To byla jednotřídka, velice solidní rodiče. Ještě dneska za mnou jezdí. Nedávno, bylo jich asi pět, přijeli pobesedovat, podebatovat. Tam jsem prožil jako rok v idyle přímo, děti hodné! Já jsem měl strach, že mě budou trestat, za to, že se flákám. Tam byly volné čtvrtky! No prostě ve srovnání s tím dětským domovem to byla idyla. Tam jsem za 12 let neměl žádnou dovolenou, ani Vánoce, to jsem všechno prožíval společně s dětma. To bylo opravdu zápreš. Takže v tej Lčovickej škole, to byla idyla! A z těch žáků dneska, už jsou to taky důchodci a tak dále, ne? Z těch dětí ještě mě zvou tam na besedu taky. Já jsem byl ve Lčovicích na besedě a za mnou sem taky jezdí.

No takže tam jsem končil a byl jsem tak nějak pozván do Pedagogického ústavu na základě mých zkušeností s různými národnostmi a s různými situacemi ve školství, takže si mě tak nějak vybrali. Hlavně v poslední době o Cikány, protože to bylo aktuální a je to aktuální miserábl dnes. Díky našim málo moudrým. Když třeba se budete bavit s nějakým četníkem nebo policistou, on řekne: „Nezlobte se, já vím, že by potřeboval vzít pendrek a prostě vzít ho po zádech pořádně, aby si to pamatoval. Já mám strach, že ze mě udělají v tu ránu rasistu.“

Ono je to teď o něco lepší, ono je to teď způsobeno tím, že jsou tam mezi těma strážcem Cikáni. Vybrali prostě takový ty solidnější, poněvadž ty Cikáni taky někteří vědějí. Totiž takhle, nejhůř jsou na tom Cikáni, kteří jsou na určitém stupni vzdělání a jsou morální a solidní. Ti jsou na tom nejhůř, protože ta sebranka cikánská je nemá ráda, ta se na ně dívá jako na odrodilce, ano? A mezi Čechy, valná většina, když se řekne Cikáni, tak se na ně

dívá taky nějak s tím negativním pohledem, jo? Prostě, takových lidí, který jako znají situaci, jsou, né, že by nebyli, ale je jich méně, než těch, který prostě je berou jako lidskou sebranku furt. Což je chyba samozřejmě a štvě mě to!

Podstatný rozdíl by byl, být na ně jaksi přísnější, tak by to šlo mnohem rychleji. Poněvadž ty rozumný by se přestali bát, že proti nim pudou jak Češi, tak Cikáni, že? A právě těch pár, který tam v Budějovicích dneska působí, ty to ovlivňují! Protože je to někdo z nich a má dneska, jak se říká „moc“ a ten si to může dovolit. Poněvadž ten, když na to přijde, ten mu těch pár pohlavků může dát. V soukromí někde, ne? A na něj si nepůjdou stěžovat, že nás bijou Cikáni. To prostě i tomu nejhoupějšimu musí dojít, že by to asi nebylo na místě.

Já jsem ze začátku na tom Pedagogickém ústavu měl ze začátku jenom problematiku výchovy pro mimoškolní vyučování pro jihočeský kraj. Já jsem tam nedělal cikánskou problematiku, když mě tam jako pozvali a ustanovili teda a zaměstnali, tak já jsem se staral o pracovníky ve školních družinách, to znamená vychovatelky ve školních družinách, ve své péči jsem měl pracovníky v dětských domovech, to znamená přednášky pro ředitele dětských domovů a pro vychovatele v dětských domovech a ve školních družinách, čili ty jsem tak nějak informoval a instruoval. Né Cikány, o to už se vůbec nejednalo. To přišlo až potom, najednou přišli: „My by jsme teda na základě zkušeností, který máš, měli něco začít dělat i s Cikánama.“ No tak jsem samozřejmě začal, a bylo to v kraji České Budějovice a pak samozřejmě začaly zvat i další kraje a došlo to tak daleko, že jsem přednášel po celé republice, ve všech krajích. To málokterý okres by se našel, kde jsem třeba nepřednášel, protože tam třeba byli Cikáni v menšině nebo vůbec nebyli, ano? A jezdil jsem přednášet skutečně prostě na celou řadu míst. Hlavně na východní Slovensko, tam jsem měl těch přednášek opravdu spoustu, tam už jsem jezdil i s dětským souborem. Měli jsme přes šedesát vystoupení, i v těch cikánských osadách, fotky jsou v té publikaci.

S manželkou jsme bydleli v těch Lčovicích, já jsem do těch Lčovic šel v roce 62, to Šárce byly, naší dceři, 2 roky. A Mirka, ta se narodila, až když jsme byli ve Lčovicích. A sem jsme se stěhovali v roce 72, to znamená po deseti letech. Čili já jsem 10 let jako jezdil do Budějovic, tenkrát byly pracovní soboty ještě, takže já jsem v pondělí ráno odjel a domů jsem se vracel v pátek večer nebo v sobotu, podle situace. A pak to prostě samozřejmě byla věc manželky, ta se musela starat o holky. Ona ze začátku byla zaměstnána taky, třeba tady byla ředitelkou mateřské školky, když jsme se přestěhovali

sem. Poněvadž ona působila v Květušíně jako vychovatelka. Já jsem tam nastupoval, a ona už tam byla. Ona tam byla od 2. července 1950 a já jsem tam nastoupil od 1. října 1950.

Máte nějaký recept na šťastné manželství? Jste spolu s Vaší paní velmi dlouho.

Tak možná, že to bylo tím, že jsme si nemohli jít každý den na nervy. Jenom jednou za čas.

Máte vlastnosti, které na sobě máte rád a které naopak ne? Já nad těmadle věcma ani moc nedumám. Fakt je jeden, že jsem dělal a dělám to, co mě baví, jo? Jako samozřejmě, že člověk musí udělat leccos, co mu takzvaně nevoni, protože racionálně, když je třeba, tak to udělám, ale jinak hledám to, co je pro mě zajímavý, pro mě půvabný, přijatelný. Tak tím se zabývám. Proto taky, vracím se kolikrát k té minulosti, protože já jsem měl jednu výhodu, že jsem si psal ty deníky. Já prostě můžu zalistovat dneska, co tehdy a tehdy, co jsem dělal, a to mám od svých patnácti, kdy jsem si začal psát první deníky. Jinak všechny ty situace, co mám psaný v „Omluvte mě, pane profesore“, to mám všechno podle záznamů, tam není fabulace a v těch mejch publikacích, samozřejmě jako literárně zpracovaný je to, že? Prostě je to volba slov, že jsem třeba neřek přesně tudle větu, ale obsahově, smyslem je to vono. Čili literárně je to jinými slovy, není to ta strohost taková už třeba, ale je to tam. Prostě celou tu válku, co jsem zpracoval v „Omluvte mě, pane profesore“ s poznámkami, se Slováčkama, s Jánošíkem v denících.

Je umění psát poutavě, tak, aby ta knížka čtenáře bavila, to není zase tak jednoduché. Někde jste se to učil, nebo to máte z toho, že jste vždy hodně četl?

No kniha byla moje největší zábava a přítelkyně! Víte, protože já jsem žil na těch samotách. A ty strážní domky a tak dále, no co, tak jsem seděl a čet jsem. Já si pamatuju, třeba jako ještě dříve, když ještě maminka byla živa, jsem četl nahlas, prostě jim to, co je jako bavilo, zajímalo. No a z toho já jsem čerpal prostě. A už jako takový to literární zpracování, to už ve mně bylo v těch čtrnácti, patnácti letech.

PŘÍLOHA P V: Fotografie s M. Dědičem

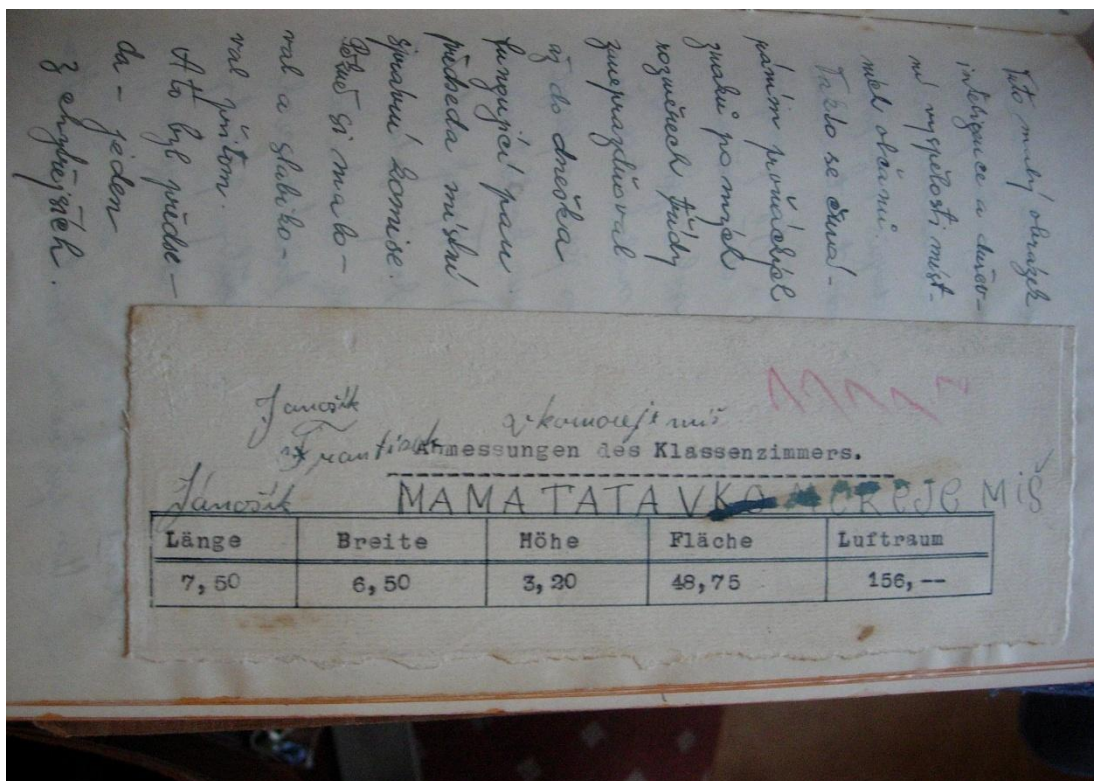
Vlevo nahoře pan Dědič ve své pracovně, na fotografii vpravo pohled z pracovny do zahrady, dole pan Dědič, v pozadí můj syn Jakub.

Společné fotografie s Miroslavem Dědičem a jeho paní Anežkou Dědičovou.

Moje společné fotografie s Miroslavem Dědičem a jeho paní Anežkou Dědičovou.

Písmo Františka Jánošíka (Dědičův deník)

Fotografie z návštěvy v únoru 2014. (pan Dědič má od své paní slíbeno, že příště bude sedět při focení na vysoké židli on)